

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

з дисципліни

**“ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ”
(для бакалаврів)**

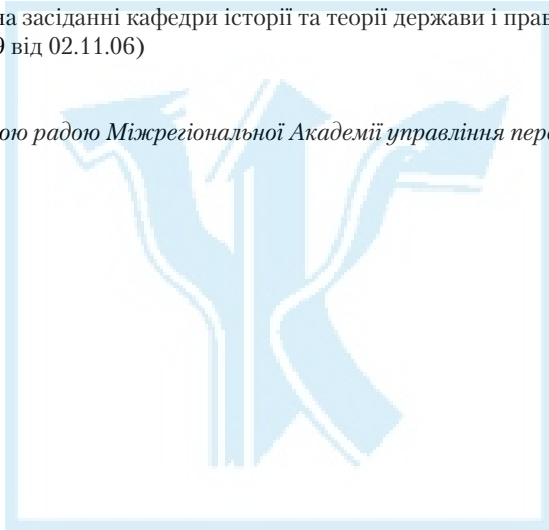
МАУП

Київ 2007

Підготовлено професором кафедри історії та теорії держави і права
В. М. Івановим

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права
(протокол № 9 від 02.11.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Іванов В. М. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Історія держави і права України”. — К.: МАУП, 2007. — 57 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, завдання для самостійної роботи, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2007

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Історія держави і права України є фундаментальною навчальною дисципліною з підготовки юристів. Мета вивчення дисципліни — здобути знання про основні закони та закономірності виникнення, функціонування та зміни різних типів і форм держав та правових систем на території України від найдавніших часів до сьогодення.

Вивчення історії держави і права України передбачає активну й творчу самостійну роботу студентів з опанування змісту предмета. Самостійна робота студентів (СРС) — це органічна складова навчального процесу, що має навчальний характер, тобто допомагає студентам опанувати раціональні методи самостійної роботи. Для ефективної самостійної роботи студенти повинні вміти:

- здійснювати інформаційний пошук;
- добирати відповідні літературні джерела, фіксувати та опрацювати результати;
- складати конспекти, реферати за опрацьованою літературою;
- складати резюме лекцій;
- опрацьовувати додатковий матеріал;
- застосовувати швидке читання.

Важливим принципом СРС є індивідуалізація, тобто самостійна робота має бути організована як індивідуальна робота кожного студента.

Самостійна діяльність студентів завжди завершується розв'язуванням завдань, побудовою схем, відповідями на запитання тощо.

Самостійна робота студентів покликана сприяти поєднанню нових знань із раніше засвоєними знаннями і вміннями, формуванню загальних і спеціальних умінь і навичок (працювати з навчальними засобами, будувати відповідь за зразком), критичності (самокритичності) мислення, усвідомленню власних помилок, аналізу тощо.

Тема 1. Предмет, періодизація, історіографія курсу “Історія держави і права України”

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте предмет та об'єкт курсу “Історія держави і права України” і відмінності між ними.
2. У чому полягає зв'язок курсу “Історія держави і права України” з іншими юридичними дисциплінами?

3. Розкрийте основні завдання курсу “Історія держави і права України”.
4. Які існують основні підходи до періодизації курсу “Історія держави і права України” і в чому полягає їх принципова відмінність?
5. Які періоди науки “Історія держави і права України” можна виокремити виходячи із сутності її предмета? Їх основний зміст.
6. Охарактеризуйте донауковий період історіографії державно-правового розвитку України.
7. Науковий погляд на розвиток історіографії української держави і права припадає на... . Закінчіть речення. Які відомі праці цього періоду і хто їх автори?
8. Охарактеризуйте особливості вивчення державно-правового розвитку України в радянський період.
9. Охарактеризуйте сучасний період розвитку курсу “Історія держави і права України”.

Література [1, т. 1, с. 93–94; 3, ч. I, с. 3–11; 4, с. 3–13; 6, с. 3–11; 8, с. 3–10; 11, с. 13–30; 55, 63; 70; 89; 114; 116]

Тема 2. Стародавні держави і право на території Північного Причорномор'я і Приазов'я

Завдання для самостійної роботи

1. На основі знань з курсу історії України проаналізуйте процес формування, розвитку та причини занепаду Скіфської держави. Охарактеризуйте суспільство Скіфії та причини його соціального розшарування. Наведіть аргументи на підтвердження різкого контрасту між заможними і пересічними людьми у Скіфській державі. Охарактеризуйте склад і правове становище панівної верхівки скіфського суспільства. Яка верства населення Скіфії була найчисленнішою? Охарактеризуйте правове становище вільних общинників, джерела рабства та становище рабів у скіфському суспільстві. Чому раби, які переважали за чисельністю серед скіфів, не відігравали вирішальної ролі у виробництві?
2. Використовуючи знання з курсу теорії держави і права, охарактеризуйте державний лад Скіфії. Яка це була держава за формами правління, територіального устрою, політичним режимом? Складіть схему центральних органів влади і управління та розкрийте їх повноваження. Який воєнно-демократичний орган іс-

- нував у скіфському суспільстві за часів Геродота та які питання входили в його компетенцію?
3. Розкрийте основні джерела права Скіфії. Які відносини врегульовували норми скіфського права? Охарактеризуйте процес розвитку правового регулювання у скіфів відносин власності, виконання зобов'язань, сплати данини; засади розвитку родинного та спадкового права; стан розвитку кримінального права. Які види злочинів і покарання застосовувалися у скіфів? Розкрийте риси кримінального права скіфів, які мали характер приватної розправи, та риси, що набували публічно-правового значення.
 4. Зазначте причини грецької колонізації Північного Причорномор'я. Охарактеризуйте процес заснування, соціально-економічної та культурного розвитку античних полісів на території сучасної України, їх зв'язки з метрополією. Розкрийте причини занепаду античних міст-держав Північного Причорномор'я.
 5. Поясніть причини соціально-класового розшарування суспільства полісів Північного Причорномор'я; охарактеризуйте правове становище суспільних верств міст-держав. На основі знань з курсу історії держави і права зарубіжних країн здійсніть порівняльний аналіз суспільно-політичного устрою полісів Північного Причорномор'я та Аттіки.
 6. Наведіть загальну характеристику державного ладу античних полісів Північного Причорномор'я та зазначте принципову відмінність їх державного устрою від Скіфії. Розкрийте порядок формування та повноваження органів влади і управління, посадових осіб; порядок створення та юрисдикцію судових органів міст-держав.
 7. Розкрийте основні та базисні засади правової системи полісів Північного Причорномор'я; причини значного розвитку правової регламентації соціально-економічних відносин і суспільно-політичного життя в полісах Причорномор'я.
 8. Охарактеризуйте зміст і процедури цивільно-правового регулювання, зокрема, права власності, зобов'язального, спадкового та шлюбно-сімейного права. Які види злочинів вирізнялися в полісах та які покарання за них застосовувалися?
 9. Проаналізуйте процес формування, розвитку та причини занепаду Боспорської держави, її перетворення на царство.
 10. Наведіть загальну характеристику суспільного ладу Боспорсько-го царства; особливості формування панівної верхівки, її склад і

правове становище, а також соціально-правове становище вільних людей і рабів.

11. Здійсніть порівняльний аналіз державного устрою Боспору як союзу античних полісів і Боспорського царства. Розкрийте структуру та функції органів центральної влади і управління. Як здійснювалось управління територіями?
12. Охарактеризуйте джерела боспорського права. Чиї інтереси воно захищало? Розкрийте характерні риси правового регулювання відносин власності, спадкування, родинних відносин. Які чинники стимулювали розвиток зобов'язального права, договірних відносин? Охарактеризуйте правове регулювання зобов'язальних відносин. Розкрийте характерні риси кримінального права; основні види злочинів і систему покарань. Як здійснювалося судочинство в Боспорській державі?

Література [1, т. 1, с. 11–34; 2, ч. 1, с. 6–25; 3, ч. 1, с. 12–21; 4, с. 14–26; 5, с. 12–18; 8, с. 11–28; 10, с. 4–14; 12, т. 1, с. 5–7; 13, с. 5–12; 15; 36; 37; 42; 49; 78; 79; 122; 143]

Тема 3. Ранньофеодальна держава Київська Русь

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте процес формування державності у східних слов'ян та етапи цього процесу.
2. Охарактеризуйте процес перетворення органів суспільного самоврядування у слов'янських племенних союзах на державні органи.
3. У чому полягає наукова неспроможність норманської та пантюркської теорій походження державності у східних слов'ян? Які чинники зумовили виникнення Давньоруської держави?
4. Розкрийте основний зміст періодів консолідації, розвитку та завоювання Київської держави.
5. На основі знань з історії держави і права охарактеризуйте форми правління, державного устрою та політичного режиму Київської Русі; відмінності політичного механізму на різних етапах розвитку держави.
6. Здійсніть порівняльний аналіз правового становища панівних верств суспільства. Який характер мали взаємовідносини феодалів? Використовуючи знання з історії держави і права зарубіжних країн, зазначте відмінності правового становища феодалів на Русі та в Західній Європі та поясніть, чим вони зумовлювалися.

7. Охарактеризуйте соціально-правове становище вільного населення Київської Русі, зважаючи на появу в XII ст. ознак зростаючого поневолення вільних селян феодалами.
8. У чому полягали особливості соціально-правового становища економічно залежних людей та які правові механізми і в яких межах охороняли їхню особисту свободу?
9. Охарактеризуйте становище особисто залежного населення як суб'єктів права.
10. Здійсніть загальну характеристику державного устрою Київської Русі.
11. Складіть схему організації влади і управління Давньоруської держави.
12. Яку роль у системі органів центрального управління відігравали віче та снєми (міжкнязівські з'їзди).
13. Охарактеризуйте систему управління територіями. Що спричинило перехід від десяткової до двірсько-вотчинної системи управління? З'ясуйте, які посадові особи здійснювали управлінські функції і в чому полягали їхні повноваження. Назвіть орган місцевого селянського самоврядування та розкрийте його функції.
14. Розкрийте основний зміст реформ Володимира Великого і Ярослава Мудрого.
15. Поясніть, кому належало право суду, на яких засадах була побудована судова влада на Русі. З'ясуйте, які існували суди в Київській державі, охарактеризуйте їх структуру, склад та юрисдикцію.

Література [1, т. 1, с. 35–71; 2, ч. 1, с. 26–54; 3, ч. I, с. 27–41; 4, с. 14–26; 5, с. 19–36; 6, с. 12–31; 8, с. 29–57; 9, с. 23–34; 10, с. 15–22; 11, с. 31–62; 12, т. 1, с. 12–23; 13, с. 12–23; 27; 106; 131; 139; 164; 165; 189]

Тема 4. Право Київської Русі

Завдання для самостійної роботи

1. Здійсніть загальну характеристику джерел права Київської Русі.
2. Як у процесі становлення політичної організації суспільства звичайні східних слов'ян трансформувалися в норми звичаєвого права? Чому вони були загальнообов'язкові для виконання? В яких сферах суспільних відносин вони діяли?
3. Охарактеризуйте основний зміст і структуру короткої й розширеної редакцій Руської правди. Наведіть аргументи на користь

того, що за рівнем розвитку правових інститутів це була доволі розвинена пам'ятка права.

4. В яких статтях Руської правди йдеться про княжі борги, ролейні межі, перевіси на деревах, купівлю і продаж, позику і поклажу майна, порядок повернення речі справжньому власнику з неправомірного володіння. Зробіть на підставі цього самостійний висновок: чи можна стверджувати про застосування в давньоруському праві інститутів права власності й права володіння. Розкрийте зміст права власності в Київській Русі.
5. Розкрийте зміст спадкового права в Київській Русі, поняття спадок, особливості спадкування за законом і заповітом. Кому належало право заповідати та успадковувати? Чому існували обмеження на успадкування майна жінками? Чи передбачалося спадкування сторонніх осіб? Проаналізуйте, як відбилася у спадковому праві станова організація суспільства. За яким принципом успадковувався “батьківський двір”? Розкрийте зміст його дії на різні суспільні верстви.
6. Що спричинило інтенсивний розвиток зобов'язального права на Русі? На основі аналізу Руської правди наведіть приклади виникнення зобов'язань внаслідок правопорушення, пов'язаного з нанесенням матеріальної шкоди. Які зобов'язання випливали з договорів? Які наслідки мало невиконання стороною зобов'язань? Охарактеризуйте основні види договорів (позики, позички, міни, купівлі-продажу, найму, поклажі) та порядок їх укладання. В яких випадках договори вважалися недійсними і які це мало наслідки для сторін?
7. Розкрийте відмінності у шлюбно-сімейному праві до і після прийняття християнства на Русі.
8. Чому Руська правда та інші джерела давньоруського права не відрізняли кримінальне правопорушення від цивільно-правового? Розкрийте процес еволюції від приватно-правового розуміння злочину до публічно-правового.
9. Охарактеризуйте види злочинів за давньоруським правом. Віднайдіть у тексті Руської правди зародки таких кримінально-правових інститутів, як умисел і необережність.
10. Охарактеризуйте мету та види покарань на Русі.
11. Як відомо, найдавнішим інститутом охорони правопорядку і карою була кровна помста. Спираючись на норми Руської правди, проаналізуйте процес її обмеження та скасування державою. Поясніть причини поширення грошових видів покарань на Русі.

12. Сформулюйте та занотуйте характерні риси давньоруського кримінального права.
13. Розкрийте сутність змагально-обвинувального характеру судового процесу на Русі. Чому не було чітко розмежовано кримінальний і цивільний процеси?
14. Охарактеризуйте основні етапи судового процесу: заклич, звід, гоніння сліду. Які процесуальні дії могли застосовуватися лише за кримінальними справами та в чому вони полягали?
15. Спираючись на статті Руської правди, назвіть основні види доказів, які використовувалися в судовому процесі, та розкрийте порядок їх застосування. Виокремте ті з них, які, на вашу думку, характерні для ранньофеодального періоду державності, та порівняйте їх з аналогічними в інших державно-правових системах цього часу.
16. Охарактеризуйте процедуру винесення судових рішень і порядок їх виконання.

Література [1, т. 1, с. 35–71; 2, ч. 1, с. 25–54; 3, ч. I, с. 34–44; 4, с. 42–57; 5, с. 37–68; 6, с. 12–31; 7, с. 29–57; 9, с. 23–34; 10, с. 15–22; 11, с. 31–62; 12, т. 1, с. 12–23; 13, с. 24–40; 34; 36; 66; 74; 104; 131; 134; 140; 159; 175; 183; 190; 191]

Тема 5. Галицько-Волинська держава та її право

Завдання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте процес утворення та розвитку Галицько-Волинської держави.
2. Розкрийте роль Данила Галицького у становленні та розвитку Галицько-Волинської держави.
3. Як особливості розвитку феодального землеволодіння впливали на суспільний устрій Галицько-Волинського князівства? Розкрийте правове становище панівної верхівки суспільства, насамперед боярської аристократії.
4. Які існували відмінності у правовому становищі селянства? Чому в Галицько-Волинському князівстві не поширилося холопство?
5. Що сприяло бурхливому розвитку міст? Охарактеризуйте соціальний склад і правове становище міського населення.
6. Які характерні для Давньоруської держави риси державного устрою зберігалися в Галицько-Волинському князівстві? Охарактеризуйте відмітні риси його політичної організації. Розкрийте особ-

ливості державного управління; причини обмеження князівської влади та характер відносин князя з боярською радою.

7. Складіть схему органів влади і управління Галицько-Волинської держави. Що зумовлювало прискорене переростання десятинної системи управління у двірсько-вотчинну? Проаналізуйте склад, структуру, функції та компетенцію центральних органів державної влади, посадових осіб держави. Розкрийте структуру, функції та компетенцію органів місцевого управління.
8. Охарактеризуйте судову систему Галицько-Волинського князівства.
9. У чому полягали відмінності джерельно-правової бази Галицько-Волинського князівства? Які правові джерела регламентували організацію управління містами й селами, право успадкування та купівлі-продажу феодального землеволодіння, порядок передавання князями права експлуатації залежного населення, правове становище іноземних купців, розміри та форми повинностей міського населення?
10. Поясніть причини та особливості запровадження магдебурзького права в західноукраїнських містах.
11. Розкрийте характерні риси цивільно-правового регулювання в Галицько-Волинському князівстві.
12. Розкрийте характерні риси кримінального права Галицько-Волинського князівства.

Література [1, т. 1, с. 115–125; 2, ч. 1, с. 84–99; 3, ч. I, с. 45–53; 4, с. 58–66; 5, с. 69–75; 8, с. 78–92; 9, с. 29–37, 11, с. 72–98; 12, с. 46–49; 13, с. 41–42; 40; 74; 76; 90; 96; 104; 128; 139; 151]

Тема 6. Литовсько-Руська держава та її право

Завдання для самостійної роботи

1. З'ясуйте історичні обставини входження українських земель до складу Великого князівства Литовського. Які існують погляди вчених на характер приєднання українських земель до складу Великого князівства Литовського?
2. Чим зумовлювався процес об'єднання Литви і Польщі? Розкрийте обставини укладання та зміст польсько-литовських уній. Які наслідки польсько-литовські унії мали для українських земель?
3. Проаналізуйте соціально-станову ієрархію князівства і зміни, що відбулись у процесі шляхтизації суспільства. Поясніть сутність

- і наслідки для литовсько-руського суспільства аграрної реформи (за Статутом на волоки 1557 р.).
4. Складіть схему суспільного ладу на українських землях Литовсько-Руської доби. Наведіть соціально-правову характеристику основних соціальних верств.
 5. Як відбувався процес централізації Великого князівства Литовського? Складіть схему державного устрою Литовсько-Руської держави. Охарактеризуйте форму правління і систему органів центрального і місцевого управління Великого князівства Литовського.
 6. Які зміни відбувалися в повноваженнях центральних органів управління — Великого князя, пани-ради, Вального сейму і що їх спричинило? Як особливості розвитку князівства вплинули на формування центральних посад урядовців? Розкрийте повноваження центральних урядовців Литовсько-Руської держави.
 7. Охарактеризуйте систему місцевого управління після ліквідації удільних князівств. Розкрийте повноваження воєвод, каштелянів, старост та інших посадовців. Які зміни відбулися в устрої великих міст Литовсько-Руської держави на основі самоуправління?
 8. Складіть схему судоустрою в Литовсько-Руській державі до і після судової реформи середини XVI ст. Охарактеризуйте судові органи.
 9. Яке призначення мали Привілейні грамоти (Привілеї) та Земські уставні грамоти як джерела права? У чому полягає принципова відмінність між цими правовими актами князівської влади та Привілейними грамотами? Які норми права вони містили?
 10. Охарактеризуйте зміст Судебника Казимира IV Ягелловича. Які правові відносини він регулював?
 11. Які причини зумовили кодифікацію права у Великому князівстві Литовському та за яких обставин було прийнято в 1529 р. Перший Литовський статут? Охарактеризуйте його зміст, а також норми державного, приватного, кримінального та процесуального права. Яке значення мало положення Статуту: “Всіх у Великому князівстві Литовському одним правом судити мають”?
 12. Який документ юридично оформив шляхтизацію суспільно-політичного устрою Великого князівства Литовського і в чому це виявилось?
 13. Розкрийте зміст і значення Другого Литовського статуту 1566 р.

14. В який спосіб відбувалася рецепція магдебурзького права? Які були причини його поширення в українських містах?
15. Охарактеризуйте розвиток цивільного права Литовсько-Руської доби. Які зміни відбулися в інститутах виконання зобов'язань, спадку, сервітуту та ін.?
16. Охарактеризуйте розвиток родинного права в Литовсько-Руській державі, у тому числі розвиток правового інституту опіки, та поясніть його причини.
17. Охарактеризуйте процес розвитку кримінального права Литовсько-Руської доби. Яка тогочасна західноєвропейська кримінально-правова доктрина вплинула на литовсько-руське право? Розкрийте її сутність. Як зазначене відбилося на правовій системі Великого князівства Литовського?
18. Відслідкуйте динаміку поняття та складу злочину. Охарактеризуйте основні види злочинів. Які з них належали до категорій найтяжчих і тяжких?
19. Розкрийте мету покарань. Охарактеризуйте види покарань за русько-литовським кримінальним правом.
20. Сформулюйте основні риси феодального кримінального права Великого князівства Литовського.
21. Який характер, що був притаманний давньоруському праву, традиційно мав судовий процес? Чи зберігався він на українських землях литовської доби? Розкрийте зміст обвинувально-змагального процесу.
22. В якому юридичному документі Великого князівства Литовського середини XVI ст. було встановлено елементи слідчого (інквізиційного) процесу? Охарактеризуйте зміст слідчого (інквізиційного) процесу та особливості його застосування на українських землях.
23. Проаналізуйте призначення в суді представництва сторін. Розкрийте функції прокураторів (адвокатів). Охарактеризуйте види судових доказів.

Література [1, т. 1, с. 128–202; 2, ч. 1, с. 102–169; 3, ч. I, с. 54–67; 4, с. 67–88; 5, с. 76–104; 6, с. 42–67; 7, с. 93–126; 8, с. 24–39; 9, с. 45–73; 10, с. 38–69; 11, с. 100–143; 12, т. 1, с. 50–122; 13, с. 43–69; 34, 56, 72, 74; 104; 129; 156; 157; 161; 166; 191]

Тема 7. Суспільно-політичний лад і право на українських землях у складі Речі Посполитої

Завдання для самостійної роботи

1. Які наслідки для українських земель мало утворення Речі Посполитої?
2. Охарактеризуйте зміни в панівній верстві українського суспільства польської доби. Чому вона становила соціальну базу полонізації українських земель? Що стало економічним підґрунтям процесу відокремлення шляхти від інших станів та які зміни відбулися в її соціальному становищі?
3. Як вплинули на соціально-правове становище духовенства та православної церкви Люблінська 1569 р. і Берестейська 1596 р. унії? Яку місію взяла на себе православна церква за умов посилення католицької експансії?
4. Наведіть соціально-правову характеристику селянського стану. Чим відрізнялося правове становище державних і приватновласницьких селян, становище особисто вільних, напіввільних селян і селян, які цілком втратили волю? Розкрийте зміст правових актів та юридичних норм, в наслідок дії яких відбулося остаточне закріпачення селянства. До чого призводило посилення соціального, національного та релігійного гноблення, експлуатації українського селянства?
5. Які соціальні зміни характерні для жителів українських міст у період польського панування? Яких утисків зазнавали міщани українці та в чому це виявлялося?
6. Складіть схему органів центрального та місцевого управління на українських землях періоду польського панування.
7. Складіть схему судових органів на українських землях польської доби. Охарактеризуйте порядок створення, структуру та юрисдикцію земських, гродських, і підкоморських судів. Розкрийте характер діяльності та повноваження доменіальних і церковних судів. У чому полягали особливості судочинства у самоврядних містах? Які зміни відбулися в діяльності копних судів?
8. Охарактеризуйте джерела права, що діяли на українських землях у період польського панування. Чому спочатку роль польського права в регуляції суспільного життя на українських територіях не була значною? Які правові акти визнавались основними джерелами діючого права, а які з часом відійшли на останні місця?

9. Як відомо, на українських землях продовжував діяти Другий Литовський статут 1566 р., який взагалі вважався українським. Що спричинило потребу продовження кодифікаційних робіт з виправлення та доповнення його тексту? Охарактеризуйте структуру, зміст і значення Третього Литовського статуту 1588 р. Чи правомірно стверджувати, що з прийняттям цього важливого джерела права завершився процес уніфікації правових систем на українських землях?
10. Що спричинило значне поширення на українські міста магдебурзького права? Які його джерела застосовувалися в українському судочинстві? Як застосування магдебурзького права позначилося на соціально-правовому становищі міст? Чи можна стверджувати, що магдебурзьке право в українських містах застосовувалося лише як зразок юридичного регулювання?
11. Проаналізуйте процес розвитку інституту права власності. Охарактеризуйте зміни у правовому регулюванні феодального землеволодіння.
12. Охарактеризуйте процес розвитку зобов'язального та спадкового права.
13. Охарактеризуйте шлюбно-сімейне право, особливу увагу приділивши характерним рисам його розвитку та пережиткам патріархальних відносин, які воно зберігало. Які встановлювалися умови взяття шлюбу? Як врегульовувалися майнові відносини у випадку розриву шлюбу?
14. Характеризуючи кримінальне право, на основі аналізу норм Литовського статуту розкрийте його становий характер. Які кримінально-правові інститути розрізнялися в тогочасному законодавстві? Як змінився суб'єктний склад злочину? Охарактеризуйте основні види злочинів.
15. Розкрийте мету та види покарання. У чому виявлявся становий характер системи покарань, що діяла на українських землях у період польського панування?
16. Як змінився судово-слідчий процес на українських землях польської доби? Який характер мав судовий процес? До яких злочинів застосовувався розшуковий процес? В яких випадках слідство і суд були обов'язкові? Розкрийте призначення та функції адво-

катів. Охарактеризуйте основні види доказів, що застосовувалися у процесі слідства та в судовому процесі.

Література [1, т. 1, с. 128–202; 2, ч. 1, с. 102–169; 3, ч. I, с. 68–84; 4, с. 89–112; 5, с. 105–126; 6, с. 45–70; 7, с. 127–167; 9, с. 45–73; 10, с. 38–69; 11, с. 144–175; 12, т. 1, с. 122–138; 13, с. 70–91; 20, 35, 43, 74, 94, 154, 161, 191]

Тема 8. Запорозька Січ: військово-адміністративний устрій та право

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте причини виникнення українського козацтва, його соціальну базу та характерні риси способу життя. Охарактеризуйте суспільну організацію та соціально-правове становище козацтва. У чому полягає унікальність козацтва як соціального явища?
2. Розкрийте роль козацтва в обороні християнства й захисті українського народу від нападів кримських татар і турків. Здійсніть порівняльний аналіз соціально-правового становища реєстрових і нереєстрових козаків. На основі знань з курсу історії України наведіть приклади козацьких повстань проти польської влади.
3. Розкрийте соціальні джерела та засади формування Запорозької Січі. Що спричиняло розвиток Січі як антиурядової опозиції, робило її центром соціального незадоволення в українському суспільстві?
4. Охарактеризуйте військово-адміністративний устрій Запорозької Січі, звичаєво-правові засади формування органів влади і управління. Розкрийте призначення та повноваження загальної військової ради, кошового отамана, січової старшини, куренних отаманів, паланкових полковників та інших посадових осіб Січі.
5. На основі знань з курсу теорії держави і права проаналізуйте, які з основних і додаткових ознак держави притаманні Запорозькій Січі. Розкрийте політичний зміст, форму та характер політичного режиму цієї військово-політичної організації.
6. Охарактеризуйте судову систему Запорозької Січі. Який суд діяв у куренях і паланках? Які судові інстанції розглядали справи про тяжкі злочини та злочини, скоєні військовою старшиною?

7. Розкрийте джерела та риси права Запорозької Січі. Яке джерело права мало на Січі універсальний характер та які відносини воно регламентувало?
8. Чому козацьке звичаєве право склалося переважно як право публічне? Розкрийте зміст публічного січового права та основні публічно-правові процедури.
9. Розкрийте риси цивільно-правового регулювання на Січі. Чому на Січі приватне право не дістало достатнього розвитку? Охарактеризуйте основний зміст і процедури приватно-правового регулювання на території Запорозьких Вольностей.
10. У чому полягала специфіка січового кримінального права? Що включало поняття злочину? Охарактеризуйте види злочинів, що існували на Січі. Які специфічні склади злочинів існували на Січі?
11. Зазначте мету та систему покарань, що діяла на Січі, і охарактеризуйте основні види покарань. Що спричинило суворість системи покарання? Охарактеризуйте систему покарань, яка існувала на Січі.
12. Назвіть характерні риси січового процесуального права. Розкрийте особливості козацького судового процесу.

Література [3, ч. I, с. 68–84, 4, с. 73–98, 5, с. 127–153, 7, с. 127–167, 11, с. 158–161; 13, с. 92–132; 17; 18; 32; 35; 43; 54; 57; 74; 95; 144; 146; 147; 185–187; 192]

Тема 9. Держава і право Гетьманщини

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте процес створення Української національної держави. На основі знань з курсу теорії держави і права про основні та додаткові ознаки держави проаналізуйте текст Зборівського договору 1649 р. щодо юридичного визнання в ньому козацької державності.
2. Що спричинило звернення Б. Хмельницького до Москви за військовою та дипломатичною допомогою? Охарактеризуйте зміст Переяславсько-Московської угоди 1654 р. і процедуру її укладання. Які існують погляди на відносини України з Росією за цією угодою? Розкрийте їх. Які наслідки для України мав Переяславсько-Московський договір?
3. Розкрийте зміни в суспільному устрої та складіть схему суспільного ладу України після Визвольної війни.

4. Охарактеризуйте склад і соціально-правове становище “знатного військового товариства”. Розкрийте процес виникнення, формування та подальшого зміцнення “українського панства”.
5. Розкрийте характер змін у правовому становищі українського духовенства.
6. У чому полягало привілейоване становище козацтва після перемоги в національно-визвольній війні? Розкрийте характер змін у соціально-економічному та правовому становищі рядового козацтва протягом XVIII ст. Чим зумовлювалася подальша диференціація козацтва? Що спричинило його занепад?
7. У чому полягали кардинальні зміни соціально-правового становища селянства? Здійсніть порівняльний аналіз правового становища селянства та козацтва.
8. Охарактеризуйте зміни в соціально-правовому становищі населення міст. У чому їхнє правове становище наближалось до становища державних селян? Що спричинило пожвавлення міського життя із середини XVIII ст.? Розкрийте зміст та особливості цехової організації ремісничого та гільдійсько-купецького станів.
9. На основі Березневих статей (1654 р.) проаналізуйте державний лад, що встановився в Україні-Гетьманщині. Охарактеризуйте форму Козацько-Гетьманської держави. Які республіканські та монархічні засади були притаманні гетьманському правлінню? Які риси й особливості їх прояву були характерні на різних етапах існування держави? Складіть схему адміністративно-політичного устрою Козацько-Гетьманської держави.
10. До яких заходів вдавався царський уряд задля обмеження гетьманської влади? Які імперські органи влади створювалися для управління Українськими землями? Розкрийте їх повноваження.
11. Здійсніть порівняльний аналіз правового статусу, складу та повноважень Генеральної та старшинських рад у різні періоди існування Козацько-Гетьманської держави. Коли Генеральна Рада набрала ознак органу прямого народовладдя? За яких умов вона набирає ознак вищого представницького органу? Чому вона не стала постійно діючим органом? Які існували різновиди старшинських рад? Розкрийте їх склад і повноваження. Як називався вищий військово-адміністративний орган, за допомогою якого гетьман здійснював цивільну і військову владу? На основі

аналізу функцій цього органу зробіть висновок, чи можна його вважати гетьманським урядом. Розкрийте склад і повноваження гетьманських посадовців — генеральної старшини.

12. Охарактеризуйте полково-сотенну систему місцевого управління. Розкрийте склад і повноваження полкових і сотенних урядів на різних етапах існування Козацько-Гетьманської держави. Які зміни відбувалися в системі управління територіями і чим вони зумовлювалися? Проаналізуйте особливості управління в містах залежно від їх статусу.
13. Розкрийте склад, компетенцію та порядок роботи сільських судів отаманів. Чому їх значення поступово зменшилось, а сфера компетенції звужилась до розгляду незначних спорів між козаками? Охарактеризуйте склад, порядок роботи та юрисдикцію сотенних і полкових судів. Як називалася найвища судова інстанція Гетьманської держави? Якими були її склад, порядок роботи та юрисдикція? Складіть схему судустрою Козацько-Гетьманської держави до і після судової реформи 1760–1763 рр.
14. У чому полягала своєрідність джерельної бази правової системи Гетьманщини? Які з попередніх правових джерел було скасовано і чому, а які частково продовжували діяти?
15. Чому основним джерелом права Гетьманщини було козацьке звичаєве право? Які суспільні відносини регулювали норми звичаєвого права? Розкрийте роль звичаєвого права в умовах обмеження української державності у XVIII ст.
16. Чому гетьманські статті вважаються конституціями Козацько-Гетьманської держави? Розкрийте порядок укладання та основний зміст цих актів. У чому полягало обмеження автономії України?
17. З'ясуйте обставини укладання Конституції Пилипа Орлика (1710 р.). Випишіть основні державно-правові ідеї, які містить ця важлива пам'ятка українського права. Чи існували можливості її реалізації як державного документа та джерела права?
18. Що спричинило кодифікацію українського права у XVIII ст.? За яких умов було створено кодифікаційну комісію та якими були її склад і завдання? Які правові джерела було використано комісією для підготовки кодифікації українського права? Охарактеризуйте основні пам'ятки українського права цього періоду.
19. Як називався Український кодекс 1743 р., що став результатом діяльності комісії? Поясніть, чи відповідає ця назва змістові ко-

дексу. Проаналізуйте наведений до теми текст цього кодексу та охарактеризуйте його структуру, зміст і значення. Чому він не був офіційно затверджений як джерело діючого права?

20. Охарактеризуйте розвиток цивільного права Козацько-Гетьманської держави.
21. Охарактеризуйте розвиток родинного права. Якими правовими джерелами регулювалися шлюбно-сімейні відносини? Розкрийте умови укладання шлюбу та матеріальні гарантії шлюбу.
22. Охарактеризуйте процес розвитку кримінального права Козацько-Гетьманської держави. Як змінилися поняття злочину та його суб'єктний склад? Які обставини пом'якшували відповідальність, а які вважалися такими, що обтяжували провину? Які інститути кримінального права деталізуються в цей період?
23. Сформулюйте мету системи покарань. Розкрийте основні та додаткові види покарання і порядок їх застосування. Які застосовувалися способи приватного покарання? Які покарання почали застосовуватися в Гетьманській державі з поширенням російського законодавства?
24. Розкрийте характерні риси процесуального права Козацько-Гетьманської держави. Які нові тенденції виявляються у XVIII ст. при розгляді цивільних і кримінальних справ? Яка форма позовної заяви була встановлена за доби гетьмана Д. Апостола?
25. Який був порядок порушення кримінальних справ? Охарактеризуйте види судових доказів. У чому полягав інквізиційний порядок розгляду кримінальних справ на українських землях? Чим він відрізнявся від західноєвропейської інквізиції? На кого покладалася функція виконання судових рішень? Який був порядок оскарження рішень і вироків суду?

Література [1, т. 1, с. 203–338; 2, ч. 1, с. 170–248; 3, ч. I, с. 85–105; 4, с. 113–143; 5, с. 154–262; 6, с. 69–121; 7, с. 168–205; 8, с. 40–66; 9, с. 74–114; 10, с. 70–104; 11, с. 176–252; 12, т. 1, с. 139–221; 13, с. 133–221; 25; 26; 29; 35; 57–59; 61; 62; 68; 74; 82; 99; 107; 108; 109; 125–127; 133; 135; 136; 145; 163; 172]

Тема 10. Суспільно-політичний устрій і право на українських землях у складі імперій

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть схему суспільного ладу на українських землях у складі Російської імперії. Які чинники зумовлювали зміни в суспільному устрої на українських землях? Розкрийте сутність цих змін. До яких заходів вдавався царат у боротьбі з українським суспільством? Охарактеризуйте правовий статус дворянства, в яке протягом другої половини XVIII – першої половини XIX ст. оформились козацька старшина і шляхта. Поширенням яких загальноросійських актів на українські землі та якими актами царської влади, що прямо адресувалися панівній верстві України, відбувалося зрівняння у правах української старшини і шляхти з російським дворянством?
2. Проаналізуйте процес виникнення та розвитку на українських землях буржуазії. Розкрийте соціальну базу формування буржуазного стану. Які особливості мав процес формування буржуазії в Україні?
3. На які категорії поділялося міське населення? Охарактеризуйте соціально-правове становище міської верхівки. Що спричинило значне зростання кількісного складу купецтва, збільшення торгових капіталів та як це позначилося на його правовому становищі та особливостях гільдійсько-купецького корпоративного устрою? Розкрийте соціально-правове становище найчисленнішої групи міського населення – міщанства.
4. Коли з'явилися в містах України як нова соціальна група робітні люди? Розкрийте соціальні ознаки цієї верстви міського населення та поясніть, що було основним джерелом їхнього існування. В який період відбувався процес кількісного зростання робітничого класу та в яких регіонах цей процес відбувався найінтенсивніше? В якому становищі перебували робітники через відсутність фабричного законодавства? Коли вперше під впливом страйків робітників царський уряд був змушений вдатися до видання законодавчих актів, що регулювали трудові відносини?
5. Здійсніть порівняльний аналіз соціально-правового становища кріпосних і державних селян у першій половині XIX ст. Поясніть причини скасування кріпацтва. У чому полягала половинчастість селянської реформи 1861 р.?

6. Розкрийте сутність і зміст селянської реформи 1861 р. Який характер мало запроваджене у процесі цієї реформи сільське і волосне самоврядування? Яке призначення мав інститут мирових посередників та на які органи після скасування в 1874 р. цього інституту покладалися ці функції?
7. Складіть порівняльну схему органів управління, що діяли на українських землях до реформ і в пореформений період. Які зміни в систему управління внесли реформи 60–70-х років XIX ст.? Розкрийте зміст земської (1864 р.) і міської (1870 р.) реформ та особливості їх проведення в Україні. Які ще реформи окрім названих були проведені в 60–80-х роках? У чому полягала їх сутність?
8. Складіть схему судових установ до і після судової реформи 1864 р. Проаналізуйте причини та сутність судової реформи 1864 р. Розкрийте юрисдикцію, порядок створення і діяльності мирових, окружних судів і судових палат, повноваження та значення інституту присяжних засідателів. Охарактеризуйте функції запровадженої судовими статутами 1864 р. адвокатури. Чим відрізнялися присяжні повірені та приватні повірені? Розкрийте характерні особливості проведення судової реформи на Правобережжі та Лівобережжі України.
9. Охарактеризуйте процес буржуазно-демократичних перетворень, до яких царизм змушений був вдатися на початку XX ст. внаслідок революційних подій 1905–1907 рр.
10. Розкрийте зміст кодифікації права першої половини XIX ст. Охарактеризуйте джерела права, що діяли на українських землях у складі Російської імперії.
11. Розкрийте процес розвитку цивільного та родинного права на українських землях у складі Російської імперії.
12. Охарактеризуйте розвиток кримінального права на українських землях у складі Російської імперії. Розкрийте процес еволюції основних інститутів кримінального права, його характерні буржуазно-демократичні риси. Які пережитки феодального права воно зберігало? На які види поділялися злочини та який був їх склад?
13. Охарактеризуйте еволюцію кримінально-правового інституту покарання. У чому виявлявся процес гуманізації покарання та які феодальні риси зберігалися в інституті покарання? Які встановлювалися види кримінальних і виправних покарань? Про-

аналізуйте причини та наслідки посилення кримінальної репресії царизму на початку ХХ ст.

14. Розкрийте характерні риси процесуального права на українських землях у складі Російської імперії.
15. Складіть схему суспільного устрою на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.
16. Складіть порівняльну схему місцевого управління з урахуванням змін у політичному ладі та адміністративно-територіальному поділі західноукраїнських земель до і після революції.
17. Складіть схему судової системи на українських землях у складі Австро-Угорської імперії. Поясніть порядок створення та призначення судів присяжних при окружних судах. Які існували спеціалізовані суди? Розкрийте призначення та функції прокуратури і адвокатури на українських землях у складі Австро-Угорщини.
18. Охарактеризуйте джерела права на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.
19. Охарактеризуйте риси цивільного права і цивільного процесуального права на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.
20. Розкрийте риси кримінального права і кримінально-процесуального права на українських землях у складі Австро-Угорської імперії.

Література [1, т. 1, с. 341–631; 2, ч. 1, с. 257–358; 3, ч. I, с. 106–137; 4, с. 144–177; 5, с. 263–313; 6, с. 122–172; 7, с. 206–239; 8, с. 67–108; 9, с. 115–177; 11, с. 253–309; 12, т. 1, с. 222–448; 13, с. 241–291; 31; 36; 67; 73; 81; 100; 102; 103; 113; 118; 119; 123; 148; 163; 188; 193]

Тема 11. Державний лад і право Української Народної Республіки

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізуйте обставини та процес створення Центральної Ради. На цій основі визначте статус Ради на початку її існування.
2. Які заходи на підтримку Центральної Ради сприяли її легітиматції як вищого представницького органу українського народу?
3. Який існував порядок діяльності Ради? Яким актом його було визначено? Охарактеризуйте процес становлення і зміцнення Центральної Ради як вищого владного органу в Україні.

4. Розкрийте основний зміст законодавчої діяльності Центральної Ради в дожовтневий період. Охарактеризуйте зміст та значення першого закону-декларації “Універсал до українського народу на Україні й поза Україною сущого” від 10 червня 1917 р. Розкрийте причини своєрідного компромісу Центральної Ради з Тимчасовим урядом, проголошеного у Другому її Універсалі.
5. Проаналізуйте документи, що визначали державно-правовий статус уряду України — Генерального Секретаріату. Розкрийте його склад, компетенцію та порядок діяльності. На основі порівняння Основ тимчасового управління на Україні від 3 липня 1917 р. та Тимчасової інструкції Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні від 4 серпня 1917 р. охарактеризуйте суперечливість процесу становлення Генерального Секретаріату. Яку назву дістав уряд України за Четвертим Універсалом Центральної Ради?
6. Складіть схему центральних і місцевих органів влади і управління УНР. Проаналізуйте надбання та прорахунки Центральної Ради в організації місцевої влади і місцевого самоврядування.
7. Охарактеризуйте діяльність Центральної Ради із зовнішньої політики, військового будівництва та “захисту революції”, реформування судочинства та створення власної прокуратури.
8. На основі власного аналізу тексту Четвертого Універсалу Центральної Ради охарактеризуйте його зміст та історичне значення. Розкрийте обставини та наслідки проголошення УНР.
9. У чому полягала принципова відмінність другого (післяжовтневого) етапу законодавчої діяльності Центральної Ради? Розкрийте зміст і значення Третього Універсалу Центральної Ради як першого у XX ст. українського державно-правового документа конституційної спрямованості.
10. Охарактеризуйте процес формування Центральною Радою власної законодавчої бази в галузі державного будівництва. Яке значення мало прийняття законів про державну символіку, мову, громадянство, національно-персональну автономію та ін.?
11. Розкрийте основний зміст і значення Земельного закону, затвердженого Центральною Радою 18 січня 1918 р., та інших законів соціально-економічного спрямування. У чому полягала суперечливість окремих законів.
12. Охарактеризуйте тенденції розвитку кримінального права.

13. Коли, за яких обставин та який орган прийняв Конституцію УНР? Якою державою мала стати Україна за цією конституцією? Розкрийте структуру, зміст і значення Конституції УНР.

Література [1, т. 2, с. 5–71; 2, ч. 2, с. 5–68; 3, ч. II, с. 5–13; 4, с. 178–189; 5, с. 337–371; 6, с. 173–190; 7, с. 240–255; 8, с. 109–123; 9, с. 178–192; 10, с. 146–160; 11, с. 310–342; 12, т. 2, с. 5–60; 13, с. 292–348; 33; 39; 75; 77; 84–87; 111; 124; 158; 168; 169]

Тема 12. Держава і право за Гетьманату П. Скоропадського

Завдання для самостійної роботи

1. Як прийшов до влади П. Скоропадський? Які думки щодо природи гетьманської влади існують в історико-правовій літературі? Наведіть правову характеристику режиму Гетьманату. Розкрийте коло повноважень Гетьмана.
2. Охарактеризуйте державно-правовий статус Ради Міністрів, на яку законами про тимчасовий державний устрій України покладалась функція організації і координації діяльності центральних відомств “по предметах як законодавства, так і вищого державного управління”. Розкрийте склад, повноваження та порядок діяльності Гетьманського уряду.
3. Складіть схему центральних органів влади і управління Української держави часів Скоропадського. Розкрийте повноваження цих органів.
4. Розкрийте здобутки Гетьманату в розвитку інституту державної служби, зовнішньополітичній діяльності, військовому будівництві.
5. Складіть схему органів місцевого управління Гетьманату. Розкрийте повноваження губернських і повітових старост, земських начальників. На яких засадах будувалося територіальне самоврядування? Проаналізуйте причини та наслідки протистояння гетьманської місцевої адміністрації та органів місцевого самоврядування, що перебували під впливом опозиційних до Гетьмана українських політичних партій.
6. Охарактеризуйте процес реформування судової системи. Розкрийте порядок створення та юрисдикцію вищого судового органу Української держави, судових палат, окружних і мирових судів. Наведіть загальну характеристику компетенції Міністерс-

- тва юстиції щодо управління судочинством. Що спричинило підвищене значення військових судів? Розкрийте систему, компетенцію і процесуальні особливості військово-судових установ.
7. Розкрийте процес організації української прокуратури, поновлення адвокатури, створення власного нотаріату. Наведіть загальну характеристику діяльності правоохоронних органів Гетьманату, зокрема, функції та повноваження Державної варті.
 8. На основі законів про тимчасовий державний устрій України проаналізуйте головні засади створення Гетьманатом власної правової системи.
 9. Який встановлювався порядок законодавчої діяльності відповідно до Закону “Про порядок складання законопроектів, внесення їх до Ради Міністрів, обговорення, затвердження їх та про форму і порядок оголошення законів” від 2 червня 1918 р.?
 10. Які правові акти із законодавчої спадщини як Центральної Ради, так і Російської імперії гетьманська адміністрація вибірково застосовувала?
 11. Охарактеризуйте закони Української держави, спрямовані на захист приватної власності, законодавче врегулювання земельного питання, заснування банків, запровадження української грошової системи.
 12. Розкрийте успіхи гетьманського уряду в законодавчому забезпеченні культури і освіти.
 13. Якими були кроки гетьманської адміністрації в законодавчому забезпеченні військового будівництва?
 14. Що спричинило посилення каральної спрямованості законодавства Української держави? Наведіть загальну характеристику законодавчих актів Гетьманату, що посилювали кримінальну репресію.

Література [1, т. 2, с. 72–84; 2, ч. 2, с. 69–78; 3, ч. II, с. 14–21; 4, с. 188–197; 5, с. 371–379; 7, с. 255–262; 9, с. 192–199; 11, с. 31–62; 12, с. 61–73; 13, с. 292–348; 14, с. 33–77; 84; 33; 124; 168]

Тема 13. УНР часів Директорії та її право

Завдання для самостійної роботи

1. В яких умовах відбувся прихід до влади Директорії УНР? На основі Декларації Української Директорії від 26 грудня 1918 р. наведіть правову характеристику Директорії як органу верховної

- влади та розкрийте її політичну платформу. Які погляди існували спочатку в Директорії щодо перспектив державного будівництва?
2. Охарактеризуйте державно-правовий статус Конгресу трудового народу, що відбувся 23–28 січня 1919 р. За яким принципом було скликано цей орган і які рішення він ухвалив? Які напрями державного будівництва було викладено в Універсалі до українського народу, з яким звернувся Конгрес?
 3. Розкрийте засади державного устрою Другої УНР за Законом про форму влади на Україні. Охарактеризуйте склад, повноваження та порядок діяльності уряду Директорії — Ради Народних Міністрів. Які постійні комісії утворювалися для виконання функцій центрального управління? Складіть схему центральних органів влади і управління Директорії.
 4. Ознайомтесь зі змістом Універсалу Директорії від 22 січня 1919 р. та розкрийте історичне значення рішення про об'єднання Західної Української Народньої Республіки з Наддніпрянською Народньою Республікою в одноцілну, суверенну Народну Республіку.
 5. Як змінилися склад і характер діяльності Директорії з ускладненням воєнно-політичної ситуації? Проаналізуйте закони “Про тимчасове верховне правління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці” та “Про Державну Раду Української Народної Республіки”, ухвалені 12 листопада 1920 р. і визначте основну тенденцію зміни державного устрою останнього періоду Другої УНР.
 6. Охарактеризуйте місцеве управління після провалу експериментів з “трудовами радами” та за Інструкцією МВС “Про тимчасову організацію влади на місцях” від 24 червня 1919 р.
 7. Розкрийте спроби Директорії після повалення Гетьманату відновити судові установи, що існували за Центральної Ради. Чим пояснюється створення та поширення Директорією надзвичайних судів? Охарактеризуйте склад, призначення, компетенцію та порядок судочинства військово-польових судів і надзвичайних військових судів. Які заходи покарання вони застосовували? Який існував порядок виконання їх вироків?
 8. З'ясуйте ставлення Директорії до попереднього та “паралельного” (радянського) законодавства. Чому Директорія не понови-

ла дію низки законів Першої УНР, у тому числі й Конституції УНР?

9. Розкрийте намагання впорядкувати законодавчу діяльність, що простежуються в Законі “Про порядок внесення і затвердження законів в Українській республіці” від 14 лютого 1919 р.
10. Охарактеризуйте законодавство, що діяло у сфері державно-правового регулювання. Чому норми цих законів не були реалізовані? Наведіть загальну характеристику підготовленого наприкінці жовтня 1920 р. проекту нової Конституції. Які принципи було покладено в її основу? Якою державою мала стати Україна за цією Конституцією?
11. Які акти використовувались як основні джерела цивільного права? Які зміни вносилися Директорією в цивільно-правову сферу, насамперед щодо права власності на землю? Розкрийте основні положення Закону “Про землю в УНР” від 8 січня 1919 р.
12. Якими обставинами пояснюється велика кількість законів, спрямованих на забезпечення виконання військової, хлібної та інших повинностей, вирішення низки поточних проблем?
13. Які акти використовувались як основні джерела кримінального права? Охарактеризуйте основні види злочинів. Що спричинило посилення кримінальної репресії та ужорсточення покарань?

Література [1, т. 2, с. 85–112; 2, ч. 2, с. 79–85; 3, ч. II, с. 22–32; 4, с. 197–216; 5, с. 380–400; 6, с. 197–204; 7, с. 262–272; 8, с. 126–134; 11, с. 359–374; 12, т. 2, с. 74–95; 13, с. 248–367; 33; 47; 84; 86; 142; 168]

Тема 14. Західноукраїнська Народна Республіка та її право

Завдання для самостійної роботи

1. Коли і за яких обставин було засновано Українську Національну Раду? Розкрийте зміст і значення Прокламації (Маніфесту) УНРаді від 19 жовтня 1918 р. та звернень УНРаді від 1 листопада 1918 р. “Український народі!”, які додаються до теми.
2. Спираючись на знання з курсу історії України, охарактеризуйте процес утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) та її історичну долю. Які спроби робилися ЗУНР для возз'єднання зі Східною Україною? Розкрийте зміст і значення

Акту злуки (соборності) від 22 січня 1919 р. Чому він так і не був реалізований?

3. Складіть схему центральних органів влади і управління ЗУНР. На основі аналізу Статуту Української Національної Ради з'ясуйте, який державний статус мав цей орган і розкрийте його склад і порядок діяльності.
4. Охарактеризуйте склад, повноваження та порядок діяльності уряду ЗУНР — Державного секретаріату. Які організаційні структури створювалися в уряді з метою залучення до процесу державотворення національних меншин?
5. Проаналізуйте текст Закону “Про виділ Української Ради” від 4 січня 1919 р. і розкрийте склад, призначення та компетенцію Виділу УНРади, а також склад і повноваження Президії УНРади.
6. Яку підготовчу роботу виконувала УНРада для скликання Установчих зборів (Сейму)? Поясніть сутність встановленої Законом від 14 квітня 1919 р. національно-пропорційної системи виборів послів (делегатів) до Сейму.
7. Складіть схему місцевих органів влади і управління. Охарактеризуйте порядок утворення, структуру цих органів та їх повноваження відповідно до Закону “Про адміністрацію Західноукраїнської Народної Республіки” від 16 листопада 1918 р. Яким вимогам мали відповідати службовці державного апарату?
8. Розкрийте способи формування та комплектування правоохоронних органів ЗУНР. Охарактеризуйте функції “народної міліції” та корпусу української державної жандармерії, а також адвокатури, прокуратури та нотаріату.
9. На яких засадах діяли судові установи відповідно до Закону “Про тимчасову організацію судів і судової влади” від 21 листопада 1918 р.? Розкрийте причини та основний зміст реформування судової системи. Які створювалися судові установи першої, другої та третьої інстанцій та в чому полягала спеціалізація судів? Як вплинуло на судову систему ускладнення воєнно-політичної ситуації? Охарактеризуйте призначення та особливості діяльності військової юстиції.
10. До яких змін у вищих органах влади і управління призвело погіршення воєнно-політичної ситуації на початку літа 1919 р. Розкрийте зміст надзвичайних повноважень диктатора Є. Пет-

рушевичатахарактердіяльностіновостворенихорганівуправління — Колегії головноуповноважених і Військової канцелярії.

11. Проаналізуйте Тимчасовий основний закон про державну самостійність українських земель бувшої Австро-Угорської монархії від 13 листопада 1918 р. і розкрийте конституційні засади держави щодо території ЗУНР, верховенства влади народу, тимчасових (до часу зібрання установчих зборів) владних повноважень УНРади і Державного Секретаріату, державних символів, виборчого права. Якими іншими актами було доповнено Тимчасовий основний закон? Наведіть їх загальну характеристику. Охарактеризуйте закони “Про державну мову” від 15 лютого 1919 р. і “Про право громадянства Західної області УНР і правовий статус чужоземців” від 8 квітня 1919 р.
12. Охарактеризуйте законодавство соціально-економічного спрямування. Чим пояснювалися тривалі зволікання з вирішенням земельної проблеми? Проаналізуйте ухвалений УНРадою Закон про земельну реформу від 14 квітня 1919 р. та поясніть, чому він спричинив загострення соціально-політичної ситуації.
13. До яких надзвичайних заходів вдавалася влада ЗУНР, щоб запобігти загрозі голоду?
14. Охарактеризуйте законодавчу діяльність у сфері охорони здоров'я, освіти, культури.
15. Які правові акти використовувалися в галузях цивільного, кримінального і процесуального права?

Література [1, т. 1, с. 112–133; 2, ч. 2, с. 86–95; 3, ч. II, с. 32–40; 4, с. 206–216; 5, с. 400–407; 10, с. 167–185; 11, с. 375–392; 12, т. 2, с. 97–104; 13, с. 248–367; 77; 84; 87; 101; 105; 117; 162; 168; 179]

Тема 15. Утворення радянської держави і права в Україні

Завдання для самостійної роботи

1. Наведіть загальну характеристику соціально-політичної ситуації, що створилася після Лютневої 1917 р. революції та повалення монархії в Російській імперії. Розкрийте причини повсюдного виникнення рад робітничих, солдатських і селянських депутатів як органів керівництва революційним рухом у регіонах і містах. Які особливості мав цей процес в Україні? Охарактеризуйте напрями діяльності рад у Донецько-Криворізькому басейні та в

деяких інших регіонах Півдня України, де вони діяли як органи влади.

2. Охарактеризуйте соціально-політичну ситуацію в Україні після жовтневого перевороту 1917 р. Проаналізуйте ультимативні вимоги до Центральної Ради з боку Петроградського Раднаркому, що містились у радіотелеграмі, підписаній В. Леніним і Л. Троцьким 3 грудня 1917 р., та зміст Відповіді Генерального секретаріату від 4 грудня. До яких заходів вдалися більшовики, щоб усунути Центральну Раду?
3. Наведіть обставини проведення 11–12 грудня 1917 р. I Всеукраїнського з'їзду Рад та охарактеризуйте його рішення. Якого статусу набувала Україна за резолюціями з'їзду? Розкрийте склад і призначення обраного на з'їзді Тимчасового Центрального Виконавчого Комітету та створеного ним першого радянського уряду – Народного Секретаріату.
4. Охарактеризуйте рішення III Всеукраїнського з'їзду Рад (6–10 березня 1919 р.). На основі порівняльного аналізу рішень I–III Всеукраїнських з'їздів Рад розкрийте діапазон пошуку радянською владою оптимальних форм державного устрою.
5. Розкрийте зміст першої Конституції УСРР. У чому полягало завдання держави “диктатури працюючих і експлуатованих мас пролетаріату і біднішого селянства”? Які встановлювалися обмеження у виборчому праві? Які положення Конституції 1919 р. по суті свідчили про тимчасовість існування УСРР?
6. Які судові органи створювалися за Постановою радянського уряду “Про введення народного суду” від 4 січня 1918 р.? Розкрийте їх юрисдикцію та порядок діяльності. На розгляд яких позасудових і громадських органів передавалися спори із земельних, цивільних і трудових справ? Розкрийте порядок створення та склад народних судів і губернських рад народних суддів згідно з Положенням РНК про народний суд від 26 жовтня 1920 р.
7. Охарактеризуйте порядок створення, склад і повноваження революційних трибуналів згідно з Положенням про революційні трибунали від 23 січня 1918 р. У чому полягала спрощена процедура розгляду справ революційними трибуналами? Охарактеризуйте порядок створення, склад і повноваження військових трибуналів згідно з Положенням про особливі військові трибунали від 11 грудня 1918 р.

8. Розкрийте призначення створеної декретом Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 3 грудня 1918 р. за прикладом РСФРР Всеукраїнської надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією, саботажем і посадовими злочинами (ВУНК).
9. Охарактеризуйте процес створення в 1917 р. радами робітничих депутатів загонів робітничої міліції та їх реорганізації у відділи міліції при військово-революційних комітетах. Розкрийте завдання та структуру штатної радянської міліції, створюваної в республіканському масштабі відповідно до декрету Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 5 лютого 1919 р. Який орган у березні 1920 р. при НКВС УСРР було створено для управління радянською робітничо-селянською міліцією?
10. Охарактеризуйте основи радянського права та основні акти радянської влади 1917–1920 рр., якими вони закладалися. Яким актом на Україну поширювалася дія декретів РРФСР?
11. Розкрийте правові засади процесу широкої націоналізації, встановлення державної власності на засоби виробництва, монополії держави на продовольство та предмети попиту. У чому полягало втручання адміністративно-правового регулювання у сферу цивільно-правових відносин? Які правові наслідки спричинило прийняття РНК УСРР декрету “Про скасування спадкування” від 11 березня 1919 р.
12. З’ясуйте, які акти російського радянського земельного законодавства використовувалися в Україні? Якими законодавчими актами УСРР скасовувалася приватна власність на землю, надра, води, ліси та передбачався розвиток колективних форм землекористування?
13. Розкрийте правові засади регулювання трудових відносин. Поясніть, що спричинило мілітаризацію підприємств? Розкрийте зміст основних категорій мілітарного трудового права (загальна трудова повинність “трудова дезертирство”, саботаж, натуралізація заробітної плати та ін.).
14. Охарактеризуйте засади шлюбно-сімейного права, започатковані декретами РНК УСРР від 20 лютого 1919 р. “Про організацію відділів записів актів громадського стану”, “Про громадянський шлюб та про введення книг актів громадянського стану” та “Про розлучення”.

15. Які акти радянської влади використовувались як джерела кримінального права? Як класова належність обвинуваченого впливала на вирок суду? На якій підставі в Україні як основне джерело кримінального права з серпня 1920 р. діяли “Керівні начала з кримінального права РСФРР”. Розкрийте зміст положень цього документа. Наведіть аргументи на підтвердження тези про посилення в Україні кримінальних репресій.
16. Охарактеризуйте процедуру розгляду кримінальних і цивільних справ у народних судах за Тимчасовим положенням від 20 лютого 1920 р. Розкрийте особливості розгляду справ революційними трибуналами.
- Література* [1, т. 2, с. 136–197; 2, ч. 2, с. 96–151; 3, ч. II, с. 41–56; 4, с. 217–234; 5, с. 408–428; 6, с. 210–224; 8, с. 147–158; 9, с. 204–221; 11, с. 393–419; 12, т. 2, с. 105–177; 13, с. 268–283; 21–23; 64; 75; 138; 158; 181]

Тема 16. Радянська державність і право в Україні у 20–30-ті роки ХХ ст.

Завдання для самостійної роботи

1. Які зміни в державному статусі УСРР відбулися внаслідок утворення Союзу РСР? Чому “Союз рівноправних республік”, не змінюючи федеративної форми, дуже швидко перетворився на жорстко централізовану державу, що мало наслідком фактичну ліквідацію державного суверенітету суб’єктів федерації?
2. Складіть порівняльну схему вищих і місцевих органів влади і управління України за Конституціями 1929 та 1937 р. Охарактеризуйте склад, повноваження та порядок їх утворення.
3. Складіть порівняльну схему судової системи за положеннями про судоустрій УСРР: а) 1922 р.; б) 1925 р.; в) 1929 р. та Законом про судоустрій СРСР, союзних і автономних республік 1938 р. Наведіть аргументи щодо значного посилення процесів централізації судової системи в 30-ті роки.
4. Розкрийте призначення, функції та зміни у структурі прокурорських органів. У чому полягали завдання створеного замість Всеукраїнської надзвичайної комісії (ВУНК) Державного політичного управління (ДПУ)? Охарактеризуйте склад, призначення та повноваження Особливої наради ОДПУ.

5. Які наслідки щодо централізації репресивно-каральної системи мало створення в 1934 р. НКВС СРСР? Який позасудовий орган та з якими повноваженнями було засновано при НКВС СРСР? Який статус мали створені республіканський і місцеві органи НКВС, які функціонували на підставі загальносоюзного положення? Які неконституційні каральні органи були створені в обласних центрах у 1930 і 1937 р. та яким був їх склад? У чому виявлявся відверто репресивний характер їх діяльності як за спрямованістю, так і за процедурою?
6. Проаналізуйте причини, характерні риси та особливості здійснення кодифікації права в УСРР у 20-х роках. Які принципи та методи було покладено в основу кодифікаційних робіт? Розкрийте структуру та охарактеризуйте основний зміст кодифікованих законодавчих актів УСРР у 20-х роках.
7. Охарактеризуйте процес розвитку цивільного права, що спричинився проведенням непу. Розкрийте основний зміст Цивільного кодексу УСРР 1922 р. і проаналізуйте зміни у цивільно-правовій регуляції, що були спрямовані на забезпечення безроздільного панування соціалістичної власності, зміцнення централізації і плановості народного господарства.
8. Розкрийте правові засади власності на землю та землекористування. Охарактеризуйте основний зміст Земельного кодексу УСРР 1922 р. і проаналізуйте зміст актів, спрямованих на створення видимості законності широкої кампанії розкуркулення на селі.
9. Охарактеризуйте інститути та норми сімейного права, які встановлювали умови взяття та реєстрації шлюбу, умови та процедуру розлучення, майнові й аліментні відносини подружжя, батьків і дітей, питання опіки та піклування тощо.
10. Які зміни до трудового права внесла нова економічна політика? Охарактеризуйте Кодекс законів про працю УСРР 1922 р. та зміни у трудовому законодавстві щодо робочого часу та робочого тижня у 30-х роках. В яких основних формах нараховувалась заробітна плата? Які заходи та санкції встановлювалися задля зміцнення трудової дисципліни та стимулювання праці?
11. Охарактеризуйте завдання та основні інститути кримінального права. Здійсніть порівняльний аналіз Кримінальних кодексів 1922 і 1927 р. Які види злочинів і заходи покарання соціального захисту встановлювалися кримінальним законодавством? На-

ведіть аргументи на підтвердження тези про посилення кримінальних репресій упродовж 20–30-х років. Охарактеризуйте Закон “Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації та зміцнення суспільної (соціалістичної) власності” від 7 серпня 1932 р.

12. Характеризуючи стан процесуального права, зазначте, які демократичні принципи судочинства встановлювалися Кримінально-процесуальним і Цивільно-процесуальним кодексами. У чому полягала тенденція посилення втручання держави у справи громадян та до яких змін у процесуальному праві вона з часом призвела? Наведіть норми, що встановлювали застосування принципу аналогії закону у кримінальному праві та звужували право на захист. Розкрийте деформації кримінально-процесуального законодавства, наслідком яких стала фактична ліквідація демократичних засад судочинства.
13. Розкрийте стан розвитку виправно-трудоного права. Охарактеризуйте систему виправно-трудогих закладів, правила та режим утримання, заходи дисциплінарного впливу на засуджених тощо.

Література [1, т. 2, с. 198–323; 2, ч. 2, с. 152–262; 3, ч. II, с. 57–91; 4, с. 235–273; 5, с. 429–514; 7, с. 273–309; 11, с. 420–505; 12, 21–23; 44; 45; 50; 60; 75; 83; 91; 133; 173; 174; 177; 178; 180; 181]

Тема 17. Держава і право України у роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)

Завдання для самостійної роботи

1. Який характер мала воєнна акція Радянського Союзу на західно-українських землях у вересні 1939 р. та на території Бессарабії й Північної Буковини в червні 1940 р. Розкрийте правові засади, юридичну процедуру та наслідки приєднання Західної Волині, Східної Галичини, Північної Буковини і частини Бессарабії до складу УРСР.
2. Розкрийте структурні зміни, що відбулися в органах влади відповідно до Указу “Про воєнний стан” від 22 червня 1941 р. Які напрями їх діяльності стали найважливішими. Охарактеризуйте основний зміст та особливості діяльності органів влади УРСР у період, коли територія України була окупована німецько-фашистськими загарбниками. Розкрийте процес відновлення

діяльності Верховної Ради УРСР і місцевих рад на визволеній території України.

3. Які зміни відбулися в діяльності судових і правоохоронних органів відповідно до Указу “Про воєнний стан” від 22 червня 1941 р.? Охарактеризуйте порядок комплектування військових трибуналів, підсудність і порядок розгляду ними справ. Розкрийте призначення та компетенцію трибуналів військ НКВС.
4. Які зміни в діяльності прокурорських органів відбулись із запровадженням воєнного стану на території України? Розкрийте спрямованість та особливості діяльності прокурорських органів на визволених від німецьких окупантів територіях. Проаналізуйте основні функції органів державної безпеки та НКВС на різних етапах війни та зробіть висновок, чому їх діяльність мала відверто репресивний характер. Наведіть аргументи, що підтверджують цей висновок. Які нові напрями діяльності органів міліції з’явилися в умовах війни?
5. На які адміністративні одиниці поділялася територія України в період німецько-фашистської окупації? Розкрийте характерні риси і відмінності управління та здійснення окупаційного режиму на цих територіях, а також характерні риси та особливості окупаційного режиму.
6. Проаналізуйте обставини проведення у Львові 30 червня 1941 р. Національних зборів українців і прийнятий ними Акт відродження Української держави. Яке основне завдання відновленої Української Держави визначав цей акт? Якою була реакція німецького керівництва на Акт відродження Української держави? Проаналізуйте інші спроби українських націоналістів щодо національно-державного будівництва.
7. Охарактеризуйте партизанський рух опору на окупованій Україні. Які місцеві органи радянської влади та судові органи відновлювалися на територіях, визволених від німців радянськими партизанами, та який був характер діяльності цих органів? Розкрийте склад і повноваження партизанських судів та особливості розгляду ними справ і виконання вироків.
8. Проаналізуйте зміни напрямів і форм боротьби ОУН за незалежну Україну після невдалих спроб використати німецько-фашистську окупацію для відновлення української державності. Охарактеризуйте діяльність Української повстанської армії (УПА).

Наведіть приклади встановлення у визволених нею місцевостях української цивільної та військової влади.

9. Розкрийте зміст правового режиму воєнного стану, що вводився Указом Президії Верховної Ради СРСР від 22 червня 1941 р. на всій території УРСР.
10. Охарактеризуйте зміни в цивільному праві, зокрема, ті що стосувалися майнових і немайнових прав громадян, термінів позовної давності, прийняття спадщини, порядку спадкування, визнання особи безвісно відсутньою чи померлою та ін. У чому полягало розширення прав господарських наркоматів і спрощення порядку передання майна між державними підприємствами та установами?
11. Які зміни відбулися у трудовому праві у зв'язку із введенням воєнного стану? Розкрийте зміст категорій “трудова повинність” і “трудова мобілізація” і встановіть, якими актами вони запроваджувались і які обов'язки у цьому зв'язку поклалися на певні категорії населення. Які істотні зміни стосувалися таких інститутів трудового права, як робочий час і час відпочинку?
12. Характеризуючи зміни, що відбувалися у зв'язку із потребами війни в земельному і колгоспному законодавстві, наведіть його основні риси. Розкрийте зміст нормативно-правових актів про підвищення продуктивності праці та зміцнення трудової дисципліни в колгоспах. Чому посилювалися примусово-репресивні методи виконання цих завдань?
13. Розкрийте зміни в сімейному праві, що посилювали охорону дитинства і материнства. Якими постановами союзного та українського урядів визначалися заходи влаштування та подання допомоги дітям-сиротам? Розкрийте сутність цих заходів.
14. Проаналізуйте зміни, що відбувалися у сфері кримінального права. Наведіть аргументи на підтвердження того, що в умовах воєнного стану загальною тенденцією було посилення кримінальної репресії. Як це виявилось у сфері державних і військових злочинів. Охарактеризуйте зміни в об'єктному складі злочинів. Склад яких злочинів передбачав застосування колективних покарань? Чому поширення кримінальних репресій, посилення жорстокості покарань поєднувалося з поширенням застосування умовного засудження, відстроченням виконання вироку?

15. Охарактеризуйте зміни у процесуальному законодавстві, що стосувалися переважно кримінально-процесуальної сфери (особливий порядок попереднього розслідування, розгляд справ воєнними трибуналами), а також підсудність, порядок розгляду справ та опротестування вироків військових трибуналів.

Література [1, т. 2, с. 292–369; 2, ч. 2, с. 234–297; 3, ч. II, с. 92–114; 4, с. 274–298; 5, с. 515–554; 7, с. 310–340; 9, с. 238–259; 11, с. 506–540; 12, т. 2, с. 427–523; 13, с. 515–556; 22; 30; 71; 88; 100; 112; 115; 120; 137; 141; 149; 150; 176]

Тема 18. Державно-правове будівництво в УРСР у повоєнні роки та в період десталінізації (1945 – перша половина 1960 р.)

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте характерні особливості державно-правового розвитку України в повоєнний період. У чому полягала реорганізація центральних органів влади і управління УРСР у період десталінізації?
2. На основі аналізу Указу Президії Верховної Ради СРСР від 19 лютого 1954 р. і Закону СРСР від 26 квітня 1954 р. розкрийте правові засади передання Кримської області зі складу РРФСР до складу УРСР.
3. Які зміни відбулися в діяльності місцевих Рад депутатів трудящих? Охарактеризуйте правове становище місцевих органів влади відповідно до положень про обласні, районні, міські, районні в місті, селищні та сільські Ради депутатів трудящих, затверджені Президією Верховної Ради УРСР 31 травня 1957 р. Зокрема, зверніть увагу на розширення повноважень і функцій Рад у соціально-економічному та культурному житті адміністративно-територіальних одиниць, підвищення ролі постійних комісій у місцевому управлінні тощо. Які наслідки мав поділ у грудні 1962 р. обласних Рад за виробничою ознакою на сільські та промислові?
4. Охарактеризуйте зміни в судовій системі УРСР у період десталінізації. Які завдання правосуддя та нові засади реформування судової системи були визначені Основами законодавства про судоустрій Союзу РСР, союзних і автономних республік від 25 грудня 1958 р. та Законом про судоустрій УРСР від 30 червня

- 1960 р.? Розкрийте компетенцію, порядок створення та діяльності товариських судів відповідно до Положення про товариські суди Української РСР від 15 серпня 1961 р.
5. Охарактеризуйте завдання, права та обов'язки, форми і методи діяльності прокуратури, які визначало прийняте 24 травня 1955 р. Положення про прокурорський нагляд у СРСР.
 6. Розкрийте причини та зміст реорганізації органів державної безпеки та внутрішніх справ після смерті Й. Сталіна у 1953 р. Який статус отримав створений у результаті цієї реорганізації Комітет державної безпеки (КДБ) при Раді Міністрів СРСР? Проаналізуйте зміни в органах внутрішніх справ у 60-х роках.
 7. Які загальнодержавні процеси спричинили потребу в усуненні деформації у правовій системі, посиленні демократичних тенденцій у розвитку права? Якими актами було започатковано роботу над другою кодифікацією права в Україні? Охарактеризуйте початок другої кодифікації радянського права.
 8. Проаналізуйте розвиток цивільного права, насамперед зверніть увагу на акти, що були спрямовані на зміцнення права державної власності та “зближення” державної і колгоспно-кооперативної форм власності. Які зміни відбувались у цивільно-правому регулюванні особистої власності, зокрема, у житловій сфері? Розкрийте структуру та основний зміст Цивільного кодексу УРСР 1963 р.
 9. Проаналізуйте зміни, що відбулися у трудовому праві. Охарактеризуйте процес поновлення довоєнних норм, що регулювали трудові відносини, та подальшої демократизації трудового права, пов'язаної з періодом десталінізації.
 10. Охарактеризуйте розвиток колгоспного права. У чому виявилась його суперечливість? Розкрийте нормативні засади вдосконалення організації і діяльності колгоспів у повоєнний період.
 11. Розкрийте зміни у кримінальному праві, що відбулися у зв'язку із завершенням війни та в період десталінізації. Охарактеризуйте завдання, зміст і структуру Кримінального кодексу УРСР 1960 р. Які зміни цей кодекс вніс у сферу кримінальної відповідальності, застосування покарань та інші інститути кримінального права? Яку загальну тенденцію розвитку кримінального права можна визначити на основі аналізу Кримінального кодексу України 1960 р.?

12. Охарактеризуйте зміни у процесуальному праві, які відбулися в повоєнний період. Розкрийте зміст і структуру Кримінально-процесуального кодексу України 1961 р.
13. Розкрийте зміст і структуру Цивільно-процесуального кодексу УРСР 1963 р. Які демократичні засади цивільного процесуального права запроваджував цей кодекс та чи могли вони бути реалізовані повною мірою в умовах неототалітарного режиму?
Література [1, т. 2, с. 370–448; 2, ч. 2, с. 298–349; 3, ч. II, с. 115–133; 4, с. 299–318; 5, с. 555–576; 6, с. 244–262; 7, с. 341–358; 11, с. 541–567; 12, т. 2, с. 524–629; 19; 21; 51–53; 80; 130; 180]

***Тема 19. Держава і право України в період “застою”
(середина 1960 — середина 1980 р.)***

Завдання для самостійної роботи

1. Яких змін зазнала система органів влади і управління із прийняттям у 1977 та 1978 р. нових Конституцій СРСР та УРСР? Який статус за цими Конституціями отримала КППС та які державницькі функції закріплювалися за нею? Розкрийте негативні наслідки впливу авторитарної командно-адміністративної системи управління на суспільно-політичні процеси.
2. Охарактеризуйте державно-правовий статус, повноваження, структуру та порядок роботи Верховної Ради УРСР. Які зміни в кількісному складі та порядку її обрання внесла Конституція 1978 р.? Розкрийте державно-правовий статус, склад, повноваження та порядок діяльності Президії Верховної Ради УРСР. Охарактеризуйте компетенцію і порядок діяльності Уряду республіки.
3. Розкрийте структуру місцевих органів влади за Конституцією 1978 р. і проаналізуйте зміни, які відбулися в їхньому складі, повноваженнях і порядку роботи. У чому полягало розширення прав і обов'язків місцевих органів влади?
4. Проаналізуйте структуру, склад та юрисдикцію судових органів і складіть схему судової системи України. Розкрийте порядок формування судових установ. Як було реалізовано принцип виборності суддів і народних засідателів? Проаналізуйте основний зміст прийнятих у 1981 р. законів “Про судоустрій УРСР”, “Про вибори районних (міських) народних суддів УРСР” і “Про поря-

док відкликання народних суддів і народних засідателів районних (міських) народних судів УРСР”.

5. Охарактеризуйте систему органів прокуратури УРСР, їх функції та повноваження. Як відбувся процес завершення централізації системи прокурорських органів з прийняттям Конституції СРСР 1977 р. і Конституції УРСР 1978 р.? Якому органу Конституція УРСР 1978 р. надала право призначення Прокурора УРСР і прокурорів областей і затвердження міських і районних прокурорів? Який загальносоюзний акт згідно з Конституцією СРСР 1977 р. визначав завдання, структуру, принципи організації та діяльності прокурорських органів?
6. Проаналізуйте перетворення, що відбувалися в системі органів внутрішніх справ, і визначте основну, на вашу думку, тенденцію, що відбивала зміст цих перетворень.
7. Розкрийте призначення, завдання, функції та обов'язки адвокатури за Положенням про адвокатуру УРСР 1962 р. із змінами та доповненнями від 15 червня 1965 р. Охарактеризуйте організаційно-правові засади діяльності обласних колегій адвокатів. Які зміни, спрямовані на вдосконалення діяльності адвокатури, відбулися відповідно до Закону “Про адвокатуру СРСР” від 30 листопада 1979 р. та Положення про адвокатуру УРСР від 1 жовтня 1980 р.?
8. Охарактеризуйте призначення та компетенцію нотаріальних органів. Які зміни в керівництві системою нотаріату відбулися зі створенням у 1970 р. союзно-республіканського Міністерства юстиції? Розкрийте організаційно-правові засади діяльності нотаріату за Законом СРСР “Про державний нотаріат” від 19 липня 1973 р. і Законом УРСР “Про державний нотаріат” від 15 грудня 1974 р.
9. Розкрийте зміст і наслідки другої кодифікації радянського права в Україні.
10. Охарактеризуйте адміністративне законодавство, зокрема, прийнятий у 1984 р. Кодекс Української РСР про адміністративні правопорушення.
11. Проаналізуйте процес розвитку цивільно-правових відносин, що врегульовувалися нормами Цивільного кодексу 1963 р., звернувши увагу на деяке розширення сфери цивільно-правового регулювання, що стосувалося зміцнення державної та суспільної власності, удосконалення зобов'язальних відносин, охорони не-

майнових прав громадян, у тому числі судового захисту від посягань на їх честь і гідність.

12. Охарактеризуйте розвиток сімейного законодавства, що спрямовувалося на зміцнення сім'ї, захист інтересів матері й дитини, охорону здоров'я молодого покоління. Розкрийте основний зміст та структуру Кодексу про сім'ю і шлюб УРСР 1969 р.
13. Проаналізуйте процес розвитку житлового права, звернувши особливу увагу на норми Житлового кодексу УРСР 1983 р., який містив правовий механізм реалізації гарантованого Конституцією СРСР (1977 р.) та УРСР (1978 р.) права громадян на житло. Розкрийте основні положення, структуру та значення цього кодексу.
14. Проаналізуйте процес подальшого розвитку трудового законодавства. Розкрийте основний зміст, структуру та значення Кодексу законів про працю УРСР (КЗпП УРСР) 1971 р., а також прийнятого в 1983 р. законодавства, що спрямовувалося на посилення боротьби з порушниками трудової дисципліни, прогульниками.
15. Охарактеризуйте Земельний кодекс УРСР 1970 р. Які загальносоюзні та республіканські правові акти, прийняті в 70-х роках, були спрямовані на правову регуляцію раціонального природокористування? Випишіть назви цих джерел.
16. Охарактеризуйте процес розвитку кримінального права, звернувши особливу увагу на те, що в тексті статей прийнятого в 1960 р. Кримінального кодексу УРСР у досліджуваний період було внесено численні зміни і доповнення.
17. Проаналізуйте мету та види покарань. Які наслідки мало домінування серед видів покарання покарань, пов'язаних з позбавленням волі? Охарактеризуйте процес розвитку виправно-трудоного законодавства. Розкрийте зміст, структуру та значення Виправно-трудоного кодексу УРСР 1970 р.
18. На основі аналізу норм Цивільного процесуального кодексу УРСР 1963 р. та Кримінально-процесуального кодексу УРСР 1960 р. охарактеризуйте розвиток процесуального законодавства. Якими правовими актами в досліджуваний період запроваджувався подальший розвиток процесуального законодавства?

Література [1, т. 2, с. 449–489; 2., ч. 2, с. 350–386;

3, ч. II, с. 134–150; 4, с. 319–337; 5, с. 577–620; 6, с. 262–286;

7, с. 441–358; 8, с. 194–215; 11, с. 568–592;

12, т. 2, с. 630–668; 13, с. 569–602; 19; 51–53; 80; 130]

**Тема 20. Державно-правовий розвиток України в період
перебудови (1985–1991 рр.)**

Завдання для самостійної роботи

1. Як відбувався поступовий перехід влади від партійної номенклатури до державних органів, що обиралися парламентським шляхом? Охарактеризуйте процес виборів у травні 1989 р. народних депутатів і діяльності I з'їзду народних депутатів СРСР. Розкрийте значення запровадження інституту президентства в СРСР як радикального повороту до реформування політичної системи.
2. Яке значення на шляху до суверенітету республіки мало прийняття Закону УРСР “Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР” від 27 жовтня 1989 р. Які зміни відбулися в повноваженнях Голови Верховної Ради, складі Верховної Ради УРСР, термінах повноважень народних депутатів, виборчій системі?
3. Які наслідки мало проведення на нових засадах у березні 1990 р. виборів до Верховної Ради та місцевих Рад? Коли вперше в історії України Верховна Рада почала працювати як парламентський орган?
4. Проаналізуйте текст Декларації про державний суверенітет України, що була прийнята Верховною Радою УРСР 16 липня 1990 р. Розкрийте зміст і значення цього історичного документа для утвердження реального суверенітету України, розбудови незалежної Української держави.
5. Проаналізуйте процес і наслідки прийняття під тиском демократичних сил 24 жовтня 1990 р. Верховною Радою Закону “Про зміни і доповнення Конституції (Основного Закону) Української РСР”, яким скасувалась ст. 6 Конституції України про керівну роль Комуністичної партії. Які основні засади побудови органів державної влади проголошувалися замість демократичного централізму (ст. 3) та як це вплинуло на діяльність політичних партій, громадських організацій і рухів? Які зміни відбулися у статусі та підпорядкуванні органів суду і прокуратури України?
6. Охарактеризуйте зміни, що відбулись у структурі та функціях органів вищої виконавчої влади, які були введені Законами від 13 та 21 травня 1991 р. Які встановлювалися нові назви Уряду та голови Уряду УРСР?

7. Розкрийте зміст і значення прийнятих 5 липня 1991 р. законів УРСР “Про заснування поста Президента Української РСР і внесення змін і доповнень до Конституції (Основного Закону) Української РСР” і “Про Президента Української РСР”, “Про вибори Президента Української РСР”.
8. Які зміни і доповнення до Конституції УРСР, що стосувалися адміністративно-територіального устрою, системи і компетенції державних органів, було внесено Законом УРСР від 19 липня 1991 р. у зв'язку з результатами референдуму у Криму про створення Кримської Автономної Республіки?
9. Охарактеризуйте процес переведення місцевих Рад із режиму єдиного державного керівництва в режим місцевого самоврядування за Законом УРСР “Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування” від 7 грудня 1990 р.
10. Розкрийте зміст та історичне значення Акту про державну незалежність України, проголошеного 24 серпня 1991 р. позачерговою сесією Верховної Ради України та підтвердженого результатами Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р.
11. Розкрийте основний зміст прийнятого 3 серпня 1990 р. Закону УРСР “Про економічну самостійність Української РСР”. Охарактеризуйте зміст і значення для забезпечення реформування економіки України законів “Про власність” від 7 лютого 1991 р., “Про підприємництво” від 7 лютого 1991 р., “Про підприємства в Україні” від 27 березня 1991 р. та ін.
12. Проаналізуйте спричинені переходом підприємств на повний госпрозрахунок і самофінансування напрями реформування трудового законодавства. Охарактеризуйте трудове законодавство, що спрямовувалося на соціальний захист працівників. Зазначте обставини, що гальмували розвиток цієї галузі.
13. Проаналізуйте зміни в законодавстві, що регулювало соціально-культурну сферу, зокрема, закони “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” від 1 березня 1991 р. та “Про пенсійне забезпечення” від 5 листопада 1991 р., звернувши особливу увагу на Закон “Про мови в Українській РСР” від 28 жовтня 1989 р.
14. Які зміни й доповнення у кримінальному законодавстві спричинило реформування суспільства і держави?
15. Як демократизація суспільного життя вплинула на розвиток процесуального законодавства?

16. Проаналізуйте наслідки загострення кризових явищ у законодавстві наприкінці перебудовного періоду, спричиненого протилежними підходами союзного центру та республік до проблеми верховенства законів. Наведіть приклади такого протистояння.

Література [1, т. 2, с. 490–519; 2, ч. 2, с. 387–414; 3, ч. II, с. 151–162; 4, с. 338–351; 5, с. 621–640; 14; 16; 48; 93]

Тема 21. Держава і право України на сучасному етапі (1991–2006 рр.)

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте зміст та історичне значення Акту проголошення незалежності України і результатів Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р., а також законів України “Про правонаступництво України” від 12 вересня 1991 р., “Про громадянство” від 8 жовтня 1991 р., інших основоположних нормативно-правових актів періоду становлення незалежності України.
2. У чому полягав перехідний характер державного ладу України в пострадянський період?
3. Охарактеризуйте процес становлення українського парламентаризму.
4. Проаналізуйте процес становлення президентської влади. Розкрийте зміни у статусі та повноваженнях Президента України.
5. Які кроки були зроблені на шляху реформування виконавчих структур?
6. Які ускладнення супроводжували процес створення місцевих органів державної виконавчої влади? Розкрийте основні етапи цього процесу.
7. Розкрийте процес визначення головних державних символів України.
8. Як перші кроки розбудови суверенної правової Української держави позначилися на функціонуванні судових і правоохоронних органів?
9. З’ясуйте, в якій політичній ситуації укладався Конституційний договір між Верховною Радою і Президентом України? Розкрийте основний зміст і наслідки Конституційного договору 1995 р.
10. Розкрийте структуру та зміст Конституції України. Яке історичне значення мало прийняття Основного Закону України? Чому

- прийняття Конституції України відбувалося в такий екстраординарний спосіб і чи вплинуло це на зміст Основного Закону?
11. Розкрийте причини “помаранчевої революції”, її зміст і значення для державно-правового розвитку України.
 12. Охарактеризуйте причини, зміст і значення конституційної реформи, зокрема, її першого етапу, пов’язаного з переходом від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми правління.
 13. Розкрийте причини та основний зміст судової реформи, а також зміни, внесені Верховною Радою України 21 червня 2001 р., до дванадцяти законодавчих актів, які регулюють діяльність судових органів і визначають їх повноваження, а також повноваження правоохоронних органів, і до Закону України від 7 лютого 2002 р. “Про судоустрій України”.
 14. Якими шляхами здійснювалося цивільно-правове забезпечення реформування економічної системи? Охарактеризуйте структуру та основний зміст Цивільного кодексу України 2003 р. Розкрийте основний зміст і значення Господарського кодексу України 2003 р.
 15. Проаналізуйте завдання та стан адміністративної реформи. Назвіть кодекси та закони, які, на вашу думку, стосуються питань адміністративно-правового регулювання.
 16. Розкрийте характерні риси реформування трудового законодавства, що зумовлювались існуванням різних форм власності, потребою посилення законодавчого регулювання охорони праці, боротьби з безробіттям і соціального забезпечення в умовах ринкової економіки.
 17. Охарактеризуйте завдання та напрями розвитку аграрного законодавства. Розкрийте структуру та основний зміст Земельного кодексу України 2001 р. Проаналізуйте завдання та характерні особливості розвитку екологічного права України.
 18. Охарактеризуйте зміни, що відбулися в сімейному праві. Проаналізуйте новий Сімейний кодекс України, прийнятий 15 січня 2002 р. Яким законом уперше в Україні на законодавчому рівні врегульовано питання попередження насилля в сім’ї? Розкрийте основний зміст цього закону.
 19. Які зміни відбуваються в житловому праві? Наведіть основоположні вимоги Конституції України щодо розвитку житлового законодавства.

20. Що спричинило інтенсивний розвиток кримінального права та як відбувалося реформування кримінального законодавства? Розкрийте зміни і доповнення до Кримінального кодексу України 1960 р., що вносились у перші роки незалежності України. Охарактеризуйте структуру, завдання та основний зміст нового Кримінального кодексу України, який набрав чинності з 1 вересня 2001 р.
21. Проаналізуйте реформації, яких зазнало процесуальне право, звернувши увагу на низку законів, спрямованих на посилення процесуальних гарантій громадянам. Охарактеризуйте зміст і значення змін, що були внесені у Кримінально-процесуальний кодекс України. Розкрийте основний зміст Цивільного процесуального кодексу України 2004 р. і Кодексу адміністративного судочинства 2005 р.

Література [1, т. 2, с. 520–554; 2, ч. 2, с. 415–423; 3, ч. II, с. 163–206; 4, с. 352–398; 5, с. 641–651; 7, с. 359–378; 9, с. 291–317; 10, с. 269–316; 11, с. 615–640; 12, т. 2, с. 703–779; 13, с. 618–635; 16; 24; 46; 69; 93; 97; 121; 171; 184]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Історія держави і права України: Акад. курс: У 2 т. / За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. — К., 2000. — Т. I. — С. 35–71.*
2. *Історія держави і права України: Підручник: У 2 ч. / За ред. А. Й. Рогожина. — К., 1996. — Ч. I. — С. 26–54.*
3. *Іванов В. М. Історія держави та права України: Навч. посіб.: У 2 ч. — К., 2002–2003. — Ч. I. — С. 27–41.*
4. *Іванов В. М. Історія держави і права України: Навч. посіб. — К., 2003. — С. 14–26.*
5. *Іванов В. М. Практикум з історії держави і права України: Навч. посіб. — К., 2006.*
6. *Історія держави і права України: Курс лекцій / За ред. В. Г. Гончаренка. — К., 1996. — С. 12–31.*
7. *Історія держави і права України: Навч. посіб. / За ред. А. С. Чайковського. — К., 2000. — С. 29–57.*
8. *Історія українського права: Навч. посіб. / За ред. О. О. Шевченка. — К., 2001. — С. 24–39.*

9. *Кузьминець О. В., Калиновський В. С., Дігтяр П. А.* Історія держави і права України: Навч. посіб. — К., 2000. — С. 23–34.
10. *Кульчицький В. С., Тищик Б. Й.* Історія держави і права України: Навч. посіб. — К., 2001. — С. 15–22.
11. *Музиченко П. П.* Історія держави і права України: Навч. посіб. — К., 1999. — С. 31–62.
12. *Хрестоматія з історії держави і права України:* Навч. посіб.: У 2 т. / За ред. В. Д. Гончаренка. — К., 1997. — Т. I. — С. 12–23.
13. *Хрестоматія з історії держави і права України:* Навч. посіб. / Упоряд.: А. С. Чайковський (кер.), О. Л. Копиленко, В. М. Кривоніс та ін. — К., 2003. — С. 13–23.

Додаткова

14. *Августовский* путч: Причины и следствия. — М., 1991.
15. *Алексеев А. Ю.* Скифская хроника. — СПб., 1992.
16. *Алексеев Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г.* Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр. — К., 2000.
17. *Антонович В.* Про козацькі часи на Україні. — К., 1991.
18. *Апанович О.* Розповіді про запорозьких козаків. — К., 1991.
19. *Баран В.* Україна після Сталіна. Нариси історії 1953–1985. — Л., 1992.
20. *Бардах Ю., Леснодорский Б., Питерчак М.* История государства и права Польши. — М., 1980.
21. *Бенько О. П.* Державно-правові аспекти політичного терору в Україні (1917–1953 рр.). — К., 1994.
22. *Білас І. Г.* Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953 рр.: У 2 кн. — К., 1994. — Кн. 1.
23. *Білокінь С. І.* Масовий терор як засіб державного управління в СРСР (1917–1941 рр.). — К., 1999.
24. *Бойко В. Ф.* Мала судова реформа. — К., 2002.
25. *Бойко І. Й.* Держава і право Гетьманщини. — Л., 2000.
26. *Бойко І. Й.* Договірне право Гетьманщини за “Правами, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р. // Право України. — 1998. — № 5.
27. *Брайчевський М. Ю.* Походження Русі. — К., 1968.
28. *Будзилович І., Юрченко А.* Перший Земельний кодекс України та проблеми сучасного земельного законодавства України // Право України. — 1998. — № 2.

29. *Василенко Н. П.* Матеріали до історії українського права. — К., 1929.
30. *Вегеш М., Задорожний В.* Велич і трагедія Карпатської України. — Ужгород, 1993.
31. *Великие реформы в России 1856–1872.* — М., 1992.
32. *Винар Любомир.* Козацька Україна: Вибрані пр. — К.; Л.; Нью-Йорк; Париж, 2003.
33. *Винниченко В.* Відродження нації. — К., 1990.
34. *Владимирский-Буданов М. Ф.* Обзор истории русского права. — Ростов н/Д, 1995.
35. *Володарі* гетьманської булави: історичні портрети. — К., 1995.
36. *Воробейникова Т. У.* Судебная реформа 1864 года // Проблемы юридической науки и правоохранительной практики. — К., 1994.
37. *Гайдукевич В. Ф.* Боспорское царство. — М.; Л., 1949.
38. *Гайдукевич В. Ф.* История античных государств Северного Причерноморья. — М.; Л., 1955.
39. *Галенко О., Яневський Д.* Перший уряд демократичної України. — К., 1992.
40. *Галицько-Волинський* літопис. — Львів, 1995.
41. *Іанусенко І. М.* Київська Русь і Північне Причорномор'я // Укр. істор. журн. — 1961. — № 6.
42. *Геродот* із Галікарнасу. Скіфія. Найдавніший опис України з V ст. перед Христом. — К., 1992.
43. *Голубуцький В.* Запорозьке козацтво. — К., 1994.
44. *Голод 1921–1923 років в Україні: Зб. док. і матер.* — К., 1993.
45. *Голод 1932–1933 років на Україні очима істориків, мовою документів.* — К., 1990.
46. *Гончаренко В.* Державно-правове будівництво в перші роки незалежності України (24 серпня 1991 р. — середина 1996 р.) // Вісн. Акад. прав. наук України. — 2000. — № 4.
47. *Горак В.* Зліт і падіння Директорії (1918 р.) // Віче. — 1995. — № 4.
48. *Горбачов М. С.* Перебудова і нове мислення для нашої країни і всього світу. — К., 1987.
49. *Граков Б. Н.* Скифы. — М., 1971.
50. *Греченко В., Ярмиш О.* Україна в добу “раннього” тоталітаризму (20-ті роки XX ст.). — Х., 2001.
51. *Грищук В. К.* Кодифікація законодавства Української ССР (1956–1985). Текст лекцій. — Л., 1991.

52. *Гришук В. К.* Кодифікація кримінального законодавства України. — Л., 1992.
53. *Гришук В. К.* Основні етапи другої комплексної кодифікації законодавства Української РСР // *Рад. право.* — 1988. — № 1.
54. *Грозовський І.* Козацьке право // *Право України.* — 1997. — № 6.
55. *Грушевський М. С.* Звичайна схема “русской” історії й справа раціонального укладу історії східного слов’янства // *Вивід прав України.* — Л., 1992.
56. *Гурбін А. О.* Копні суди на українських землях у XIV–XVI ст. // *Укр. істор. журн.* — 1990. — № 10.
57. *Гуржій О.* Українська козацька держава в другій половині XVII–XVIII ст.: кордони, населення, право. — К., 1996.
58. *Гуржій О., Чухліб Т.* Гетьманська Україна. — К., 1999.
59. *Гуржій О.* Право в українській козацькій державі: друга половина XVII — XVIII ст. — К., 1994.
60. *В. М. Даниленко.* Сталінізм на Україні. 20–30-ті роки та ін. — К., 1991.
61. *Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Зб. док.* — К., 1993.
62. *Документи Богдана Хмельницького 1648–1657 рр.* — К., 1961.
63. *Дорошенко Д. І.* Огляд української історіографії (Державна школа: історія, політологія, право). — К., 1996.
64. *Дорошкевич В.* Правда про історію встановлення радянської влади на Україні // *Сучасність.* — 1991. — № 7–8.
65. *Дорошко М. С., Колесник В. Ф.* Формування в Україні більшовицької партійно-державної номенклатури і 20-ті роки // *Укр. істор. журн.* — 1993. — № 9.
66. *Древнерусские княжеские уставы. XI–XV ст.* / Под ред. Я. Н. Шалова. — М., 1976.
67. *Дубровіна А. Б.* Механізм управління, суспільний лад і право України в період імперіалізму і буржуазно-демократичних революцій (1900–1917 рр.). — К., 1970.
68. *Єрмолаєв В. М., Козаченко А. І.* Органи влади і управління Української держави (друга половина XVII–XVIII ст.) — Х., 2002.
69. *Журавський В.* Український парламентаризм на сучасному етапі. Теоретико-правовий аспект. — К., 2001.
70. *Завольшок В.* Принцип історизму в право- та державознавстві // *Право України.* — 1998. — № 2.
71. *Зайцев Л.* Спроби відновлення Української держави (теорія і практика 1941–1945 рр.) // *Вісн. Акад. прав. наук України.* — Х., 1996. — Вип. 5.

72. *Законодательные акты* Великого княжества Литовского XV–XVII вв. — Л., 1936.
73. *Исаев И. А.* История государства и права России. — М., 1996.
74. *Ивановська О. П.* Звичаєве право в Україні: Етнотворчий аспект: Навч. посіб. — К., 2002.
75. *Іванченко Р. П.* Українська державність в 20–90-х роках. — К., 2000.
76. *Ісаєвич Я.* Галицько-Волинська держава. — Л., 1999.
77. *Історія Української конституції* / Упоряд.: А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. — К., 1997.
78. *Кадєєв В. І.* Про державний лад Херсонеса в перших століттях н. е. // Укр. істор. журн. — 1971. — № 9.
79. *Каршиковський П. Й.* Про державний устрій Ольвії // Укр. істор. журн. — 1973. — № 2.
80. *Касьянов Г.* Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років. — К., 1995.
81. *Киян М. Ш.* Представительство от украинских губерний в Государственной думе Российской империи I и II созывов (1906–1907 гг.). — Х., 1997.
82. *Козаченко А.* Про державну владу Б. Хмельницького: окремі питання // Право України. — 1998. — № 2.
83. *Конквест Р.* Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор. — К., 1993.
84. *Конституційні акти* України 1917–1920. Невідомі конституції України. — К., 1992.
85. *Копиленко О. Л.* “Сто днів” Центральної Ради. — К., 1992.
86. *Копиленко О., Копиленко М.* Друга УНР: Спроба історико-теоретичного аналізу // Право України. — 1996. — № 8.
87. *Копиленко О. Л., Копиленко М. Л.* Держава і право України 1917–1920. — К., 1997.
88. *Косик В.* Україна і Німеччина в Другій світовій війні. — Париж; Нью-Йорк; Л., 1993.
89. *Костицький М. В.* Методологія пізнання української історико-правової дійсності // Вісник ЛДУ. Сер. юрид. — 1993. — Вип. 30.
90. *Костомаров Н. И.* Князь Данило Галицкий. — К., 1990.
91. *Костюк Г.* Сталінізм в Україні: генеза і наслідки. — К., 1995.
92. *Котляр М.* Галицько-Волинська Русь. — К., 1998.
93. *Кравчук Л. М.* Останні дні імперії... Перші роки надії / Запис бесід С. Кичигина. — К., 1994.

94. Крикун М. Г. Административно-територіальное устройство Правобережной Украины в XV–XVIII вв. — К., 1992.
95. Крип'якевич І. П. Богдан Хмельницький. — К., 1954.
96. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство. — К., 1984.
97. Крутько І. Міф, який став реальністю, або ще раз до питання про політичну (конституційну) реформу // Віче. — 2005. — № 12.
98. Кульчицький В. С. До питання про виникнення і падіння Західноукраїнської Народної Республіки // Пробл. юрид. наук та правоохоронної практики. — К., 1994.
99. Кульчицький В. С. Кодифікація права на Україні у XVIII ст. — Л., 1958.
100. Входження Галичини, Північної Буковини та Закарпаття до складу України (1939–1945 рр.) / В. С. Кульчицький, М. І. Настюк, Б. Й. Тищик, М. І. Глубіш. — Дрогобич, 1995.
101. Кульчицький В., Лісна І. Виникнення Західноукраїнської Народної Республіки // Вісн. Львів. ун-ту. — Сер. юрид. — Л., 1994. — Вип. 31.
102. Кульчицький В. С. Державний лад і право в Галичині в другій половині XIX — на початку XX ст. — Л., 1965.
103. Кульчицький В. С. Джерела права в Галичині за часів австрійського панування // Пробл. правознавства. — 1971. — Вип. 19.
104. Лащенко Р. Лекції по історії українського права. — К., 1998.
105. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Історія ЗУНР. — Л., 1995.
106. Літопис Руський. — К., 1989.
107. Літопис Самовидця. — К., 1971.
108. Макаренко А. Причини створення Кодексу Гетьманщини 1743 р. // Право України. — 1997. — № 12.
109. Мельник Л. Політична історія Гетьманщини XVIII ст. у документах і матеріалах. — К., 1997.
110. Месяц В. Д. История кодификации права на Украине в I пол. XVIII в. — К., 1963.
111. Мірчук П. Причини загибелі УНР. Від II до IV Універсалу // Державність. — 1992. — № 1–2.
112. Мірчук П. Українська повстанська армія 1942–1952: Док. і матер. — Л., 1991.
113. Мудрий М. Проблема автономії Галичини в діяльності Галицького крайового сейму (кінець 60-х — початок 70-х рр.) // Вісн. Львів. ун-ту. — Сер. юрид. — Л., 1993. — Вип. 30.

114. *Музиченко П. П.* Методологічні принципи та методи пізнання історико-правових явищ // Юридична освіта і правова держава: Зб. наук. праць. — Одеса, 1997.
115. *Муковський І. Т., Лисенко О. Є.* Звитяга та жертвовність: Українці на фронтах другої світової війни / За ред. В. Д. Конашевича. — К., 1996.
116. *Методы изучения историко-правовых явлений / М. И. Настюк, М. В. Костицкий, П. Ф. Гураль, Б. Й. Тыщик.* — Л., 1986.
117. *Настюк М. І.* Створення державного апарату ЗУНР // Вісн. Львів. ун-ту. — Сер. юрид. — Л., 1994. — Вип. 31.
118. *Настюк М.* Суспільно-політичні відносини в Галичині в кінці XIX — на початку XX ст. // На шляху до правової держави. — Львів, 1992.
119. *Нелин А. И.* Собрание малороссийских прав 1807 г., его содержание и значение. — К., 1990.
120. *Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні: Зб. док. і матер.* — К., 1963.
121. *Новітня Україна. 1991–2001 / За заг. ред. М. Ф. Головатого, Г. В. Щокіна.* — К., 2001.
122. *Ольвия и ее округа.* — К., 1986.
123. *Отмена крепостного права на Украине: Сб. док. и матер.* — К., 1961.
124. *Павленко Ю., Храмов Ю.* Українська державність у 1917–1919 рр. — К., 1995.
125. *Падох Я.* Ґрунтове судочинство на Лівобережній Україні у другій половині XVII–XVIII ст. — Л., 1994.
126. *Пашук А. Й.* Організація судів на Україні в другій половині XVII століття. — Х., 1961.
127. *Пашук А. Й.* Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII–XVIII ст. (1648–1782). — Л., 1967.
128. *Пашуто В. Т.* Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. — М., 1950.
129. *Первый Литовский Статут 1529 года: Матер. республ. науч. конф., посвящ. 450-летию Первого Статута.* — Вильнюс, 1982.
130. *Петро Шелест.* Справжній суд історії ще попереду. Спогади, щоденники, документи, матеріали / За ред. Ю. Шаповала. — К., 2003.
131. *Повість* врем'яних літ. — К., 1990.

132. *Права*, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. — К., 1997.
133. *Правова ідеологія і право України на етапі становлення тоталітарного режиму (1929–1941)* / За ред. О. М. Мироненка, І. Б. Усенка. — К., 2001.
134. *Пресняков А. Е.* Княжое право в древней Руси: Очерки по истории X–XII столетий. — М., 1993.
135. *Прицак О.* Пилип Орлик, його конституція і бачення проблем тогочасної України // Дзвін. — 1990. — № 2.
136. *Путро А. И.* Левобережная Украина в составе Российского государства во второй половине XVIII века. — К., 1988.
137. *Рогожин А., Зайцев Л.* Местные советы Украины в годы Великой Отечественной войны // Сов. государство и право. — 1989. — № 9.
138. *Рогожин М. И.* Правоохранительные органы УССР в первые годы Советской власти (1917–1920 гг.). — Харьков, 1981.
139. *Рыбаков Б. А.* Киевская Русь и русские княжества XII–XIII вв. М., 1982.
140. *Свердлов М. Б.* От Закона Русского к “Русской Правде”. — М., 1988.
141. *Сергийчук В.* ОУН–УПА в роки війни: Нові документи і матеріали. — К., 1996.
142. *Симон* Петлюра та українська національна революція. — К., 1995.
143. *Смирнов А. П.* Скифы. — М., 1966.
144. *Смолій В. А.* Феномен українського козацтва в загальноісторичному контексті // Укр. істор. журн. — 1991. — № 5.
145. *Смолій В. А., Ричка В. М.* Угоди гетьманського уряду України з Московською державою (1654–1764 рр.) очима правознавця // Укр. істор. журн. — 1993. — № 4–6.
146. *Смолій В., Степанков В.* Богдан Хмельницький. — К., 1995.
147. *Смолій В., Степанков В.* Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). — К., 1999.
148. *Собрание* малороссийских прав 1807 г. — К., 1992.
149. *Советская* Украина в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг.: Док. и матер.: В 3 т. — К., 1985.
150. *Советское* право в период Великой Отечественной войны: В 2 ч. — М., 1948.

151. *Софроненко К. А.* Общественно-политический строй Галицко-Волынской Руси XI–XII вв. — М., 1955.
152. *Софроненко К. А.* Аграрное законодательство России (втор. пол. — нач. XX в.). — М., 1981.
153. *Статут* Великого княжества Литовского 1529 года. Текст, перевод и словарь-коментарий. — Минск, 1960.
154. *Статут* Великого княжества Литовского 1588 года. Тексты. Справочник. Комментарии. — Минск, 1989.
155. *Степанков В. С.* Проблеми становлення монархічної форми правління Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.) // Укр. істор. журн. — 1995. — № 4.
156. *Суд і судочинство на українських землях у XIV–XVI ст.* / За заг. ред. П. Музиченка. — Одеса, 2000.
157. *Терлюк І. Я.* Литовські Статути та їх застосування в Україні. — Л., 1999.
158. *Тинченко Я.* Перша українсько-більшовицька війна (грудень 1917 — березень 1918). — Л., 1996.
159. *Тихомиров М. Н.* Исследование о Русской Правде. — М., 1941.
160. *Тихомиров М. Н.* Пособие для изучения Русской Правды. — М., 1953.
161. *Тищик Б., Вівчаренко Б.* Суспільно-політичний лад і право України у складі Речі Посполитої та Литовської держави. — Л., 1996.
162. *Тищик Б., Вівчаренко Ф.* Західноукраїнська Народна Республіка 1918–1923 рр. — Коломия, 1994.
163. *Ткач А. П.* Історія кодифікації дореволюційного права України. — К., 1968.
164. *Толочко П.* Володимир Святий. Ярослав Мудрий. — К., 1996.
165. *Толочко П. П.* Київська Русь. — К., 1996.
166. *Третий Литовский Статут 1588 года:* Матер. республ. науч. конф., посвят. 400-летию Третьего Статута. — Вильнюс, 1988.
167. *Україна в Другій світовій війні у документах:* Зб. німецьк. архів. матер.: У 4 т. / Упор. і передмова В. Косика. — Л., 1997.
168. *Українська революція і державність (1917–1920 рр.).* — К., 1998.
169. *Українська Центральна Рада:* Док. і матер: У 2 т. — К., 1996.
170. *Українське державотворення: невitreбуваний потенціал:* Словник-довідник / О. Мироненко, Ю. Римаренко, І. Усенко та ін. — К., 1997.
171. *Український парламентаризм: минуле і сучасне* / За ред. Ю. С. Шемшученка. — К., 1999.

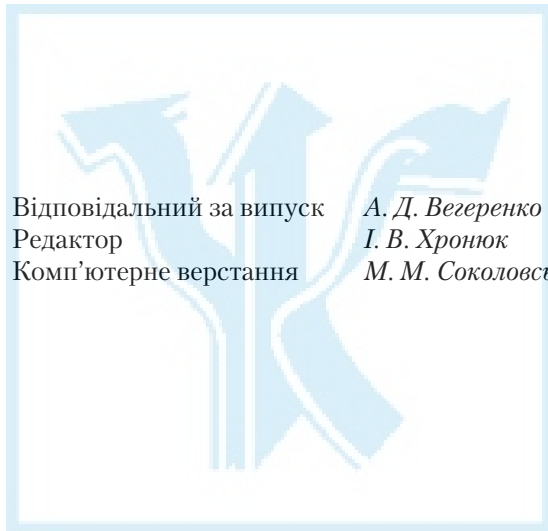
172. *Українсько-російський договір 1654 р.: нові підходи до історії міждержавних стосунків.* — К., 1995.
173. *Усенко І. Б.* Первая кодификация законодательства Украинской ССР. — К., 1989.
174. *Усенко І. Б.* Україна в роки непу: доля курсу на революційну законність. — Х., 1995.
175. *Хачатуров Р. Л.* Становление права (на материале Киевской Руси). — Тбилиси, 1988.
176. *Чайковський А. С.* Невідома війна (партизанський рух в Україні 1941–1944 рр. мовою документів, очима історика). — К., 1994.
177. *Чехович В. А.* Проблеми національно-державного будівництва України в роки непу. — Х., 1995.
178. *Чехович В. А., Усенко І. Б.* Положення про судоустрій Української РСР 1925 р. // Рад. право. — 1985. — № 12.
179. *Чубатий М.* Основи державного устрою Західноукраїнської Республіки. — Л., 1920.
180. *Шановал Ю. І.* Україна 20–50 років: Сторінки ненаписаної історії. — К., 1993.
181. *Шановал Ю., Пристайко В., Золотарьов В.* ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. — К., 1997.
182. *Шелест П.* Все, що скоїться, я передбачав // Україна. — 1990. — № 21.
183. *Щапов Я. Н.* Византийское и южнославянское правовое наследие на Руси в XI–XIII в. — М., 1978.
184. *Шемшученко Ю. С.* Теоретичні засади реалізації Конституції України // Вісн. Акад. прав. наук України. — 1997. — № 4.
185. *Щербак В. О.* Джерела формування українського козацтва // Укр. істор. журн. — 1995. — № 6.
186. *Щербак В. О.* Запорозька Січ як фактор консолідації українського козацтва до середини XVII ст. // Укр. істор. журн. — 1995. — № 5.
187. *Щербак В.* Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV — середина XVII ст. — К., 2000.
188. *Щербина П. Ф.* Судебная реформа 1864 г. на Правобережной Украине. — Л., 1974.
189. *Юшков С. В.* Общественно-политический строй и право Киевского государства. — М., 1949.

190. *Юшков С. В.* Русская Правда: Происхождение, источники, ее значение. — М., 1950.
191. *Яковлів А.* Українське право // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. — К., 1993.
192. *Яворницький Д.* Історія запорозьких козаків: У 3 т. — К., 1989–1991.
193. *Яковлів А.* Договір гетьмана Богдана Хмельницького з Москвою 1654 // Дзвін. — 1991. — № 4.
194. *Яковлів А.* Українське право // Українська культура: Лекції за ред. Д. Антоновича. — К., 1993.
195. *Ярмиш О. Н.* Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці ХІХ — на початку ХХ ст.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Список літератури.....	46

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп'ютерне верстання

А. Д. Вегеренко
І. В. Хронюк
М. М. Соколовська

Зам. № ВКЦ-2882

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП